

fcrn

**ADVISORY COMMITTEE ON THE
FRAMEWORK CONVENTION FOR THE
PROTECTION OF NATIONAL MINORITIES**

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ACFC/SR/V(2019)014
Estonian language version

Fifth Report submitted by Estonia

**Pursuant to Article 25, paragraph 2 of the Framework
Convention for the Protection of National Minorities –
received on 25 November 2019**

**EESTI VIIES ARUANNE
EUROOPA NÕUKOGU
VÄHEMUSRAHVUSTE KAITSE RAAMKONVENTSIOONI
TÄITMISE KOHTA**

01.11. 2019

Sissejuhatus

1. Eesti Vabariik kirjutas Euroopa Nõukogu (EN) vähemusrahvuste kaitse raamkonventsioonile (edaspidi *raamkonventsioon* või *konventsioon*) alla 2. veebruaril 1995 ning see jõustus Eesti suhtes 1. veebruaril 1998. Raamkonventsioon on avaldatud eesti Riigi Teatajas ning on kättesaadav ka Välisministeeriumi veebilehel.

2. Eesti neljas aruanne esitati 2. mail 2014. Euroopa Nõukogu nõuandekomitee (edaspidi *nõuandekomitee*) delegatsioon viibis Eestis 17. – 21. novembril 2014. Komitee kohtus riigi ja vabaihenduste esindajatega eesmärgiga saada teavet selle kohta, kuidas täidetakse konventsiooni nõudeid Eestis. Nõuandekomitee arvamus Eesti kohta võeti vastu 19. märtsil 2015 ning see avaldati 21. oktoobril 2015. Eesti Valitsus esitas oma kommentaarid 28. septembril 2015. EN ministrite komitee (edaspidi *ministrite komitee*) võttis vastu resolutsiooni vähemusrahvuste kaitse raamkonventsiooni rakendamise kohta Eestis 26. oktoobril 2016.

3. Eesti viies aruanne kajastab põhiliselt perioodi 2014 –2018 ning teatud arenguid 2019 esimese poolaasta kohta. Statistika on esitatud olenevalt selle kättesaadavusest 2017, 2018 või 2019 esimese poolaasta seisuga. Aruanne kajastab seadusandlikke, haldus- ning muid abinõusid, mida on võetud kasutusele konventsioonis sätestatud õiguste elluviimiseks ning selle koostamisel on samuti arvesse võetud ministrite komitee ja nõuandekomitee soovitusi, mis tehti Eesti neljanda aruande arutamise käigus.

4. Konventsiooni valdkonda kuuluvad teemad on mitme ministeeriumi haldusalas. Aruande koostamises osalesid Haridus- ja Teadusministeerium, Justiitsministeerium, Kultuuriministeerium, Siseministeerium, Sotsiaalministeerium, Välisministeerium. Aruande kajastab ka õiguskantsleri ja soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku edastatud informatsiooni.

I Riiklikul tasandil rakendatud praktilised meetmed neljanda aruandetsükli ja raamkonventsiooni tutvustamiseks

5. Eesti ametiasutused hindavad kõrgelt jätkuvat dialoogi nõuandekomiteega ning jätkavad jõupingutusi, et edendada raamkonventsiooniga tagatud õiguste üha laialdasem elluviimine erinevatel tasanditel nii seadusandluses kui praktikas.

6. Eesti jaoks on oluline elanikkonna ja huvigruppide teavitamine konventsiooniga kaasnevatest õigustest ja kohustustest ning kodanikuühiskonna kaasamine neid puudutavate tegevuste kujundamisel. Valitsus on seisukohal, et seda saab teha kõige tõhusamalt konkreetsete tegevuste kaudu. Riiklik integratsioonipoliitika on ette nähtud Eesti lõimumiskavas 2014–2020. Kava on väga oluline raamkonventsiooni õiguste tagamiseks ühtse mõistmise ja mitmekultuurilisuse edendamise kaudu. Lõimumiskavade ettevalmistamises on osalenud ja sellesse oma panuse andnud erinevad huvigrupid, eeskätt vähemusrahvuste esindajad, nad on lõimumiskavade rakendamise oluline sihtrühm ning on samuti olnud kaasatud lõimumiskavade rakendamise järelevalve teostamisse.

7. Raamkonventsiooni täitmiseks esitatud aruanded koos nõuandekomitee arvamuste ja ministrite komitee otsustega on avaldatud Välisministeeriumi kodulehel. Samasugust

praktikat jätkatakse ka viienda aruandetsükli osas. Viies aruanne avaldatakse selle esitamise järel Euroopa Nõukogule Välisministeeriumi kodulehel eesti ja inglise keeles nagu ka edasised asjassepuutuvad dokumendid, st nõuandekomitee arvamus koos valitsuse kommentaaridega ja ministrite komitee otsusega.

II Riigisisised peamised arengud pärast neljandat aruandetsükli

8. Olulisematest viimastest muudatustest raamkonventsiooni valdkonnas toome esile rahvastikuministri ametikoha loomise Siseministeeriumis 2019. aastal. Rahvastikuministri vastutusvaldkonnas on rahvastiku- ja perepoliitika ning uussisserändajate kohanemise poliitika kavandamine ja koordineerimine, välisest kogukondade kaasamine, kodanikuühiskonna arengu kavandamine ja koordineerimine ning rahvastiku toimingutega ja usuliste ühendustega seotud küsimused. Integratsioonipoliitikaga seotud ülesanded, sh tingimuste loomine rahvusvähemuste kultuurielu arenguks ja nende lõimimiseks Eesti ühiskonda, mis on Kultuuriministeeriumi pädevuses.

9. Teiseks oluliseks arenguks võrreldes eelmise aruandeperioodiga saab pidada seda, et lähtudes ÜRO Peaassamblee 20. detsembril 1993 resolutsiooniga vastu võetud nn Pariisi põhimõtetest, mis panevad liikmesriikidele kohustuse luua riiklik inimõiguste asutus, alustas Õiguskantsler alates 1. jaanuarist 2019 Eesti riikliku inimõiguste kaitse ja edendamise asutuse – NHRI (National Human Rights Institution) ülesannete täitmist. Riigikogu võttis vastavad muudatused õiguskantsleri seaduses vastu 13.06.2018.

10. Ülejäänud olulistest arengutest nii seadusandluses kui praktikas antakse ülevaade sisuküsimuste all erinevate artiklite juures.

II Ministrite komitee otsuse soovitude elluviimine: konventsiooni sätete rakendamine selle artiklite kaupa

Artikkel 3

1. Igal vähemusrahvusesse kuuluval isikul on õigus vabalt valida, kas ta soovib, et teda koheldakse vähemusrahvusesse kuuluvana, kusjuures sellisest valikust või valikuga seotud õiguste kasutamisest ei tulene sellele isikule mingit kahju.

2. Vähemusrahvusesse kuuluvad isikud võivad kasutada käesolevas raamkonventsioonis sätestatud põhimõtetest tulenevaid õigusi ja vabadusi nii üksikisikuna kui koos teistega

Raamkonventsiooni kohaldamise ulatusest

Nõuandekomitee on oma soovituses pööranud tähelepanu vajadusele avatud ja kaasavale lähenemisele raamkonventsiooni kohaldamisel.

11. Raamkonventsiooni ratifitseerimisel tehtud deklaratsiooni kohaselt käsitleb Eesti konventsiooni mõttes vähemusrahvustena vaid selliseid rahvusrühmi, kelle liikmed on Eesti kodanikud. Deklaratsiooni on lähemalt käsitletud Eesti teises aruandes ning selles suhtes muudatusi ei ole toimunud. Valitsus kordab üle, et praktikas kasutatakse laiaulatuslikku ja avatud lähenemist raamkonventsiooni kohaldamisel ning selles ette nähtud õigused on kättesaadavad kõigile Eestis elavatele rahvusvähemusse kuuluvatele inimestele.

12. Seega sisuliselt järgitakse praktikas nõuandekomitee soovitud raamkonventsiooni kohaldamisel, valitsuse arvates on oluline eeskätt tagada vähemusrahvusesse kuuluvate isikutele reaalne võimalus kasutada raamkonventsiooniga tagatud õiguste sisuline ja praktiline tagamine, mitte niivõrd konventsiooni ratifitseerimisel tehtud deklaratsioonis muudatuste tegemine.

Kodakondsus

Nõuandekomitee soovitas ametivõimudel jätkata jõupingutusi, et vähendada kodakondsuseta isikute osakaalu ja lihtsustada kodakondsuse saamist.

13. Nõuandekomitee soovitused on leidnud märkimisväärset tähelepanu ja järgimist. Määratlemata kodakondsusega isikute arvu osakaalu vähendamine elanikkonnas ning kõigi Eestis elavate inimeste parem lõimumine ühiskonda, on läbi aastate olnud üks Valitsuse prioriteete. Eesti on astunud järjekindlalt erinevaid õiguslikke ning laiemaid lõimumispoliitilisi samme, et vähendada määratlemata kodakondsusega isikute osakaalu ning edendada Eesti kodakondsuse taotlemist.

14. Viimastel aastatel on Eesti valitsus rakendanud mitmeid meetmeid, et suurendada inimeste huvi kodakondsuse taotlemise vastu. Eesmärgi täitumisele on suuresti kaasa aidanud kodakondsuse seaduse muudatused ning erinevad teavitustegevused. Korduvalt on lihtsustatud kodakondsuse taotlemise korda, arvestades eriti võimalike enamhaavatavate gruppide, nagu alaealised ning eakad ning puuetega inimesed, huvidega. Samuti on läbi aastate pööratud kodakondsuse küsimustele ning puudutatud gruppidele olulist tähelepanu riiklikes lõimumiskavades.

15. Eesti on läbinud olulise arengutee, vähendades määratlemata kodakondsusega inimeste arvu 32%-lt 1992.a, 5%-ni 2018 aastal. Alates taasiseseisvumisest on Eesti kodakondsus antud ja taastatud kokku enam kui 160 000 inimesele. Määratlemata kodakondsusega isikute osakaalu vähenemine on toimunud eeskätt kasvanud Eesti Vabariigi kodakondsuse omandamisega, teistest põhjustest võib mainida mõne teise riigi kodakondsuse omandamist, kuid ka isiku surma.

16. Võrreldes eelmise järelevalve etapiga, st alates 2014. aasta algusest tänaseni, on määratlemata kodakondsuseta isikute arv oluliselt vähenenud ning väheneb järjepidevalt. Kui Politsei- ja Piirivalveameti andmetel elas 01.01.2014 seisuga Eestis kehtiva elamisloa alusel 91 288 määratlemata kodakondsusega isikut, kellest alla 15-aastaseid lapsi oli 1086, siis 01.01.2019 on määratlemata kodakondsusega isikute arv vähenenud 13 410 isiku võrra ning Eestis elas 77 878 määratlemata kodakondsusega isikut, kellest alla 15-aastaseid lapsi on 136. Seega moodustavad määratlemata kodakondsusega isikud praegu Eesti elanike arvust 5,5%. Kehtiva elamisloaga määratlemata kodakondsusega ja kehtivate elamisõiguse ja elamislubadega isikuid, kelle elukoht on registreeritud Eestis, oli rahvastikuregistri andmetel 01.05.2018 seisuga 76 566 isikut.

17. 01.01.2016 jõustusid kodakondsuse seaduse muudatused, mille tulemusena on kodakondsuse menetlused lihtsamad ja paindlikumad ning määratlemata kodakondsusega vanemate lapsed saavad Eesti kodakondsuse automaatselt ilma vastavat taotlust esitamata. Siinjuures on oluline rõhutada, et enam ei saa juurde tekkida määratlemata kodakondsusega lapsi, sest kõik Eestis sündinud lapsed ja kohe pärast sündi koos vanemaga Eestisse elama asunud lapsed, kes jääksid vanemate järgi määratlemata kodakondsusega, saavad naturalisatsiooni korras sünni hetkest Eesti kodanikeks automaatselt. Tingimuseks on, et lapse

vanemad või last üksi kasvatav vanem ei ole ühegi riigi kodakondsuses ning on lapse sünni hetkeks elanud Eestis seaduslikult vähemalt viis aastat.

18. Kodakondsuse seaduse eelnimetatud muudatuse kohaselt said automaatselt Eesti kodakondsuse alates 01.01.2016 ka need lapsed, kes olid sündinud Eestis enne 01.01.2016 ning kelle mõlemad vanemad olid määratlemata kodakondsusega ja olid elanud Eestis seaduslikult vähemalt 5 aastat. Kõnealuse seadusemuudatuse tulemusena on 01.01.2016 kuni 01.01.2019 Eesti kodakondsuse automaatselt saanud 1301 last.

19. Alates 13.02.2015 on lihtsustunud naturalisatsiooni tingimused üle 65-aastaste ja vanemate inimeste jaoks. Kodakondsuse taotlemisel ei ole neil vaja sooritada eesti keele eksamit täies mahus, vaid nad peavad sooritama vaid suulise keeleeksami.

20. Lisaks eelnevatele muudatustele jõustusid 01.01.2016 veel kaks olulist naturalisatsiooni protsessi lihtsustavat muudatust. Kui enne oli naturalisatsiooni taotlenud isikule kehtestatud 6-kuuline ooteaeg ja taotleja pidi selle möödumisel oma jätkuvat soovi kinnitama, siis ooteajast ja kinnituse esitamise nõudest on nüüdseks loobutud. Oluline on ka see, et 8 aasta jooksul viimase 5-aastase järjestikuse Eestis elamise nõue on asendatud lihtsalt 8-aastase Eestis elamise nõudega.

21. Lisaks eelnimetatud meetmetele jätkub Politsei- ja Piirivalveameti prefektuurides pidev teavitustöö, mille käigus selgitavad ametnikud määratlemata kodakondsusega isikutele, sõltumata nende pöördumise eesmärgist, et neil on võimalus endale ja oma lastele taotleda Eesti kodakondsust ning selgitatakse Eesti kodakondsuse eeliseid kodakondsuseta staatusega võrreldes

22. Tulenevalt kodakondsuse seaduse muudatustest korraldas Kultuuriministeerium septembris ja oktoobris 2015. aastal valdkondlike kohtumisi ja ümarlaudu, mis keskendusid määratlemata kodakondsusega isikute arvu vähendamise ja Eesti kodakondsuse väärtustamise teemale. Kohtumiste tulemusel koostas Integratsiooni Sihtasutus 2016. a tegevuskava kodakondsuse täiendavaks taotlusvõimaluste tutvustamiseks. Tegevuskava elluviimisel tehti aktiivset koostööd Siseministeeriumi, Kultuuriministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi, SA Innove ning Harju- ja Ida-Virumaa kodanikuühenduste ja kohalike omavalitsustega.

23. 2017. aasta Eesti Integratsiooni monitooringu andmetel oli võrreldes 2015. aastaga vähenenud määratlemata kodakondsusega ja Vene kodakondsusega isikute arv, kelle hinnangul kodakondsuseksam on liiga keeruline (2015. aastal 57% ja 2017. aastal 46%). Samuti on vähenenud nende arv, kes ei suuda õppida eesti keelt (2015. aastal 51% ja 2017. aastal 39%). Üha sagedasema põhjusena tuuakse esile, et Eesti kodakondsuse puudumine ei takista Eestis elamist (2015. aastal 34% ja 2017. aastal 41%).

24. Kuna Eesti kodakondsuse saamise eelduseks on riigikeele oskus, on Eestis astunud järjekindlalt samme eesti keele õppimise edendamiseks pöörates erilist tähelepanu piirkondadele, kus elavad teise emakeelega inimesed. Lõimumisprogrammi raames pakuti naturaliseerumiseks ettevalmistumise koolitusi, eesti keele ja kultuuri kümblust. Lisaks auditoorsetele kursustele pakub Integratsiooni Sihtasutus võimalusi keelepraktikaks eesti keele- ja kultuuriklubides ja keelekohvikutes riigi eri piirkondades. Keeleõpet pakutakse eelkõige Integratsiooni Sihtasutuse veebilehe kaudu kursustele registreerunutele ning

põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise ettevalmistuskursustel osalejatele ja kodakondsuse taotlejatele.

25. Üha enam laienevad eesti keele tasuta õppimise võimalused. Integratsiooni Sihtasutus jätkab määratlemata kodakondsusega isikute personaalset nõustamist tööhõive, hariduse, sotsiaalsete teenuste, õigusabi, sotsiaalhoolekande, tervishoiu, riiklike toetuste, keeleõppe, kohanemiskursuste, kodakondsuse taotlemise võimaluste kohta. Töötab tasuta infotelefon 800 9999.

26. Kodakondsuse seadust täiendati 2018. aastal sätetega, mis toetavad Eesti kodakondsuse taotlemiseks vajaliku eesti keele keeletaseme saavutamist. 2019. aastast saavad Eesti kodakondsuse taotlejad eesti keelt õppida tasuta, ühtlasi maksab riik neile tasustamata õppepuhkuse ajal hüvitist (nn kodanikulepingud). Lepingu saab sõlmida vähemalt viis aastat Eestis seaduslikul alusel elanud inimene, kes vastab kodakondsuse taotlemise tingimustele ja kes soovib taotleda Eesti kodakondsust. Lepingu sõlmijale võimaldatakse ühekordset tasuta eesti keele õpet nulltasemelt kuni iseseisva keelekasutaja tasemeni B1. Keeleõppehüvitist makstakse keskmise palga alusel 20 kalendripäeva eest. Keeleõpet korraldab Sisekaitseakadeemia.

27. Jätkub kodakondsustunnistuste kätteandmise pidulike tseremooniate korraldamine, mille eesmärgiks on tunnustada naturalisatsiooniprotsessi läbinud uusi Eesti Vabariigi kodanikke. Kodakondsustseremooniate elluviimise eest vastutavad Siseministerium ning Politsei- ja Piirivalveamet. Õigusteadlikkuse suurendamiseks laiendas Justiitsministerium veebilehe www.juristaitab.ee kasutajate ringi venekeelse elanikkonna seas. Pakutakse tasuta õigusabi vene keeles.

28. 26. novembril tähistatakse üle Eesti erinevate üritustega kodanikuks olemist väärtustavat ja kodanikustaatus teadvustavat kodanikupäeva. Integratsiooni Sihtasutus viib läbi noortele suunatud kodanikupäeva esseekonkursi, kus osalevad eri rahvusest noored, samuti saab igauks osaleda Sihtasutuse veebis kodanikupäeva viktoriinil, mille võitjad kuulutatakse välja kodanikupäeval. Kodanikupäev on orienteeritud kõigile Eesti kodanikele ja kodanikuks pürgijaile sõltumata rahvusest.

Andmete kogumine

Nõuandekomitee soovib elanikkonna kohta regulaarselt andmeid koguda, kaasata vähemusrahvuste esindajaid tulemuste analüüsimisse ning arvestades andmete kogumisel vähemusrahvuste enesemääratlemise õigusega.

29. Statistiliste andmete kogumise eest Eestis vastutab Statistikaamet. Eesti Statistikaameti andmetel (seisuga 01.01.2016) moodustas välispäritolu rahvastik Eesti elanikkonnast 27,3%. Eestis elab enam kui 190 eri rahvusest inimesi, neist eestlasi 68,7%, teistest rahvustest inimesi kokku 31,3%: 24,8% venelased (321 198) ja 1,7% ukrainlased (22 302). Valgevenelaste (12 419) ja soomlaste (7423) osatähtsus jääb alla 1%.

30. Küsimus etnilise päritolu kohta oli 2011. aasta rahvaloenduse küsimustikus. Küsimustik koos selgitava materjaliga (kasutati ka elektroonilist *online* versiooni) oli eesti, inglise ja vene keeles. Eesti austab rahvusvähemuste õigust enesemääratlemisele. Etnilist päritolu puudutavale küsimusele vastamine on vabatahtlik. Kui teatud etnilist päritolu esindavad baasinfos vaid üks või kaks inimest, avaldab statistikaamet need andmed jaotuse all „muu rahvuslik päritolu“, et vältida isikute võimalikku identifitseerimist.

31. Rahvust puudutavatele andmetele laienevad Euroopa Parlamendi ja Euroopa Liidu Nõukogu määrusest 2016/679 tulenevad põhimõtted ning nõuded. Kuigi määruse kohaselt loetakse etnilist päritolu ning rassilist kuuluvust kirjeldavad andmed delikaatseteks isikuandmeteks, ei välista õigusaktid selliste andmete kogumist üldiselt. Kõigi uuringute puhul lähtutakse nõudest, et isikuandmeid võib töödelda avaliku ülesande täitmise käigus seaduse, välislepingu, EL Nõukogu või Euroopa Komisjoni otsekohaldava õigusaktiga ette nähtud kohustuste täitmiseks ning nende töötlemine muudel eesmärkidel on lubatud vaid andmesubjekti nõusolekul.

32. Eesti Statistikaamet ja Eesti Töötukassa koguvad statistilist informatsiooni, mis võimaldab teha tõhusamaid poliitilisi otsustusi kindlale sihtrühmale mõeldud meetmete kohta. Lisaks on valitsusasutused tellinud spetsiifilisemaid uuringuid eesmärgiga saada pidevalt adekvaatset ülevaadet nende vajadustest ja ootustest. Näiteks 2015. aastal Kultuuriministeeriumi tellimusel Statistikaameti valminud lõimumisnäitajate andmebaasid kajastavad eri koduse keele, kodakondsuse ja päritoluga inimrühmade hariduse omandamist, tööhõives osalemist, sotsiaal-majanduslikku toimetulekut ja elamistingimusi.

33. Eestis on kavandatud 2020. aasta rahva ja eluruumide loendusvoor teostada põhiliselt registrite abil (koodnimetus REGREL – registripõhine rahva ja eluruumide loendus). Loendusprogrammis on kõik Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses nr 763/2008 käsitletud 38 loendustunnust isikute ja eluruumide kohta.

34. Välja on töötatud juriidiliste ja organisatsiooniliste meetmete pakett REGRELi jaoks vajaliku andmestiku kvaliteedi, ajakohasuse ja katvuse tagamiseks ministeeriumidele. Üks oluline punkt selles on isikute kohustus regulaarselt kontrollida ja täpsustada oma olulisi isikuandmeid (rahvus, elukoht jne) rahvastikuregistris, mis peaks realiseeruma vähemalt viieaastase perioodiga isikut tõendavate dokumentide vahetamise korral.

Artikkel 4

1. Pooled kohustuvad tagama vähemusrahvusesse kuuluvatele isikutele võrdsed õigused seaduse ees ja võrdse seaduskaitse. Sellega seoses on keelatud mis tahes diskrimineerimine vähemusrahvusesse kuulumise alusel.

2. Pooled kohustuvad vajaduse korral võtma adekvaatseid meetmeid, et soodustada kõigis majandus-, sotsiaal-, poliitika- ja kultuurivaldkondades vähemus- ja enamusrahvusesse kuuluvate isikute täielikku ja tegelikku võrdsust. Seejuures arvestavad nad vähemusrahvusesse kuuluvate isikute konkreetset olukorda.

3. Lõike 2 kohaselt võetud meetmeid ei käsitata diskrimineerimisena.

Diskrimineerimisvastane seadusandlus ja selle kohaldamine

Nõuandekomitee soovib tagada võrdõigusvoliniku tegevuseks piisavad vahendid ning tõsta inimeste teadlikkust õiguskantsleri tegevusest

35. Diskrimineerimise keelustamise põhialused on sätestatud põhiseaduses ning jätkub töö selle nimel, et kõrvaldada diskrimineerimise ilmingud nii seadusandluses kui ka praktikas. Põhiseaduse § 12 järgi ei tohi kedagi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele,

päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, varalise ja sotsiaalse seisundi ega muude asjaolude tõttu. Rahvusvähemustesse kuuluvate isikute õigused on tagatud kehtivate õigusaktidega ja olulisi muudatusi neis aruandeperioodil tehtud ei ole.

36. Eelarvamused ja stereotüübid ning ühiskonna pigem madal teadlikkus võrdse kohtlemise põhimõttest võib siiani põhjustada diskrimineerimisjuhtumeid. Õigusspetsialistide teadlikkuse tõstmine võrdse kohtlemise seadusest ja selle tõlgendusvõimalustest aitab tõsta asjakohase õigusabi ja otsustamisprotsessi kvaliteeti.

37. Neile probleemidele pöörab tähelepanu Vabariigi Valitsuse poolt 2016. a. heaks kiidetud „**Heaolu arengukava 2016-2023**“. Arengukava kohaselt on negatiivsete hoiakute vähendamiseks, sallivuse suurendamiseks ja õiguste kaitse tõhustamiseks plaanis aidata avalikkusel ja konkreetsematel siht- ja sidusrühmadel (sh tööandjad ja töötajad) teavitustegevuste abil märgata ja teadvustada erinevate elanikkonnarühmade erinevat olukorda ja vajadusi ning suunata neid erinevustega toetavalt arvestama.

38. Samuti soovitakse suurendada inimeste valmisolekut pakutavaid võimalusi oma õiguste kaitseks kasutada. Õigusabi kvaliteeti kavatakse parandada eeskätt juristidele ja teistele õigusspetsialistidele suunatud koolitustegevuste kaudu. Õiguskaitset parandatakse ka asjakohaste seaduste muutmise ja täiendamise teel.

39. 2016. aastal võeti vastu Riigi õigusabi seaduste muutmise seadus, mille kohaselt saab riigi õigusabi taotlust esitada nii eesti kui Eestis enamlevinud muus keeles ja inglise keeles isikutel, kelle elukoht on mõnes muus Euroopa Liidu liikmesriigis või kes on mõne muu Euroopa Liidu liikmesriigi kodanik.

40. Diskrimineerimise kahtluse korral on võimalik nõu ja abi saamiseks pöörduda soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku poole. Diskrimineerimisvaidlusi lahendab kohus või töövaidluskomisjon. Lepitusmenetluse korras lahendab diskrimineerimisvaidlusi õiguskantsler.

41. Eesti on võrdse kohtlemise seadusega (2008) üle võtnud EL direktiivid 2000/78/EÜ ja 2000/43/EÜ, millega on kehtestatud üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks. Seaduse eesmärk on tagada isikute kaitse diskrimineerimise eest rahvuse (etnilise kuuluvuse), rassi, nahavärvuse, usutunnistuse või veendumuste, vanuse, puude või seksuaalse sättumuse alusel. Diskrimineerimise keeld ja võrdse kohtlemise edendamise kohustus sisalduvad töölepingu seaduses (§ 3) ning avaliku teenistuse seaduses (§ 13). Ka karistusseadustik kätkeb diskrimineerimise keeluga seonduvaid sätteid, nähes teatud rikkumiste puhuks ette kriminaalvastutuse. Seadustiku olulisemad asjakohased paragrahvid on vaenu õhutamise keeld ja võrdõiguslikkuse rikkumise keeld.

42. Võrdsusõiguste kaitse parandamiseks on Sotsiaalministeerium ette valmistanud **võrdse kohtlemise seaduse muudatused**. Muudatustega soovitakse laiendada seadusega sätestatud diskrimineerimisvastast kaitset puude, vanuse, usutunnistuse ja veendumuste ning seksuaalse orientatsiooni tunnuse alusel väljaspool tööelu. Muudatuste eesmärk on ühtlustada võrdse kohtlemise seaduse kohaldamisala nende tunnuste puhul kehtivas seaduses sätestatud kaitsega rahvuse (etnilise kuuluvuse), rassi või nahavärvuse tunnuse alusel nii, et lisaks tööelule hõlmaks spetsiifilisem diskrimineerimise keeld kõigi tunnuste puhul ka sotsiaalkaitset (sh sotsiaalkindlustus ja tervishoid) ja sotsiaalvaldkonnas soodustuste saamist, hariduse omandamist ning avalikkusele pakutavate kaupade ja teenuste (sh eluaseme) kättesaadavuse

võimaldamist. Muudatusega laieneks vastavalt ka soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku pädevus.

43. Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku kantselei rahastamisel on olnud olulisi arenguid. Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku kantseleid rahastatakse riigieelarvest ning täiendavalt erinevatest välisvahenditest vastavalt taotletud projektidele. Riigieelarvelised vahendid on alates ametikoha loomisest 2005 oluliselt kasvanud. 2015. a. olid riigieelarvelised vahendid 167 116 EUR, 2018.a. 218 394 EUR, siis 2019.a. on voliniku kantselei püsivad riigieelarvelised vahendid kasvanud võrreldes 2018 aastaga 45%, ulatudes 460 000 EUR. Erinevate välisvahendite maht sõltub käimasolevate projektide mahust ja projekti etapist, mis aga ei mõjuta riigieelarvelist püsirahastust volinikule seadusega pandud kohustuste täitmiseks.

44. Aastatel 2014 - 2018 on voliniku poole pöördumisi rassi, rahvuse või etnilise päritolu tunnuse alusel kokku olnud 85. 2014. aastal oli pöördumisi rassi, rahvuse või etnilise päritolu tunnuste alusel kokku 8, neist 3 juhul oli tunnuseks rass ja nahavärvus, 3 juhul rahvus ja 2 juhul pöörduiti mitmese diskrimineerimise kahtlusega kõikide eelnevate tunnuste alusel. Nendest pöördumistest mitte ühegi puhul esitatud asjaolude alusel diskrimineerimist ei tuvastatud.

45. 2015. aastal oli pöördumisi rassi, rahvuse või etnilise päritolu tunnuste alusel kokku 13. Nendest pöördumistest ei kuulunud voliniku pädevusse 2, 10 juhul esitatud asjaolude alusel diskrimineerimist ei tuvastatud, 1 juhul tuvastati kaudse diskrimineerimise võimalus rahvuse tunnuste alusel (pöördumine oli seotud keelenõuetega).

46. 2016. aastal oli rassi, rahvuse või etnilise päritolu tunnuste alusel kokku 22 pöördumist. 18 oli seotud rahvusega, 4 oli seotud rassiga. Esitatud asjaolude alusel diskrimineerimist ühegi pöördumise puhul ei tuvastatud.

47. 2017. aastal oli pöördumisi rassi, rahvuse või etnilise päritolu tunnuste alusel kokku 20. Neist 14 olid seotud rahvuse tunnusega, 3 oli seotud rassiga, 3 etnilise päritoluga. Nendest pöördumistest ei kuulunud voliniku pädevusse 3, 16 juhul esitatud asjaolude alusel diskrimineerimist ei tuvastatud, 1 juhul tuvastati kaudse diskrimineerimise võimalus rahvuse tunnuse alusel (tuvastati diskrimineeriv töökuulutus).

48. 2018. aastal oli vastavasisuliselt pöördumisi kokku 22 pöördumist. 20 pöördumist oli seotud rahvuse tunnusega ja 2 pöördumist oli seotud rassi tunnusega, etnilise päritolu tunnusega seotud pöördumisi ei olnud. Nendest pöördumistest 3 ei kuulunud voliniku pädevusse, 17 juhul esitatud asjaolude alusel diskrimineerimist ei tuvastatud, 2 juhul tuvastati kaudse diskrimineerimise võimalus rahvuse tunnuste alusel (mõlemad olid seotud rahvuse kriteeriumiga töökuulutuses-keeleoskuse nõue emakeelena loetakse diskrimineerivaks).

49. Inimesed on üha teadlikumad õiguskantsleri tegevusest ning õiguskantsler on üha aktiivsemalt osalenud avalikes aruteludes inimõiguste kaitse teemadel, samuti usaldavad inimesed oma erinevatel teemadel tekkinud murede lahendamise õiguskantslerile ning kasvab talle esitatud üksikisikute kaebuste arv. Allpool toodud konkreetse ülevaade diskrimineerimist puudutavate kaebuste kohta.

50. Ülevaade õiguskantslerile diskrimineerimise kohta esitatud kaebustest 2014-2018

Diskrimineerimistunnus	2015/2016	2016/2017	2017/2018
Rahvus ja etniline kuuluvus	2	1	3
Rass	1	1	0
Keel	4	1	2
Usutunnistus või usuline veendumus	2	4	2
Seksuaalne sättumus	3	2	3
Vanus	3	2	6
Sugu	2	2	3
Puue	1	1	1

Artikkel 5

1. Pooled kohustuvad looma eeldusi, mis on vajalikud vähemusrahvusesse kuuluvatele isikutele oma kultuuri alalhoidmiseks ja arendamiseks ning oma identiteedi olemuslike elementide, täpsemalt religiooni, keele, traditsioonide ja kultuuripärandi säilitamiseks.

2. Pooled hoiduvad sellisest poliitikast ja tegevusest, mille eesmärk on vähemusrahvustesse kuuluvate isikute assimileerimine vastu nende tahtmist, ning kaitsevad neid isikuid mis tahes niisugusele assimileerimisele suunatud tegevuse eest, eiramata seejuures poolte üldise integratsioonipoliitikaga kooskõlas võetavaid meetmeid.

Vähemusrahvuste kultuuri toetamine

Nõuandekomitee soovib lihtsustada vähemusrahvuste kultuurinõukogude moodustamist ning üle vaadata vastav seadusandlus. Soovitatakse kaasata vähemusrahvuste esindajaid kultuuriprojektide rahastamisotsuste tegemisel.

51. Riik toetab rahvusvähemuste kultuuriseltse etnilise kultuuri säilitamisel, arendamisel ja tutvustamisel. Rahvusvähemuste ühingud ja kollektiivid saavad taotlema oma tegevuseks toetusi võrdsetel alustel eesti kultuuriühingutega. Lisaks on spetsiaalsed programmid ette nähtud rahvusvähemuste ühingutele. Eestis on registreeritud ligi 300 rahvusvähemuste kultuuriseltse ja ühendust, kelle tegevuskulude katmist toetatakse alates Eesti riikliku iseseisvuse taastamisest 1991. aastal riiklikest eelarvevahenditest. Prioriteetseks tegevuseks kultuurivaldkonnas päritolukultuuri säilitamise ja arendamise kõrval on eestlaste ning teiste rahvuste kontaktide tihendamise. Seltside tegevus on suunatud kõigile Eestis elavatele inimestele olenemata nende kodakondsusest või etnilis-kultuurilisest taustast.

52. Kultuuriseltsid on koondunud 18 katusorganisatsiooni, kellele antakse riigieelarvest tegevustoetust. Alates 2015. aastast toetab Integratsiooni Sihtasutus rahvusvähemuste katusorganisatsioone seniste aastaste lepingute asemel kolmeaastaste raamlepingutega, mis vähendab oluliselt organisatsioonide halduskoormust ja hõlbustab tegevuse planeerimist. Riigieelarvelise toetusmeetme maht on pidevalt kasvanud, kui 2014. aastal oli see 320 000, siis 2018. aastal 452 000 eurot.

53. Lisaks toetavad vähemusrahvuste kultuuritegevusi riigieelarvelistest vahenditest projektitoetustega Kultuuriministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, Eesti Kultuurkapital, Hasartmängumaksu Nõukogu (al. 2019 Rahvakultuuri Keskus) ning Kodanikuühiskonna Sihtkapital. Rahvusvähemuste keele ja kultuuri säilitamist ja arendamist

toetavad regulaarsete taotlusvoorude kaudu ka kohalikud omavalitsused. Samuti toetavad rahvusvähemuste kultuuritegevusi erafondid ja suursaatkonnad.

54. Eesti ajaloolised saksa, vene, rootsi ja juudi vähemusrahvused, samuti nende rahvuste esindajad, kelle arv on suurem kui 3000, võivad moodustada vähemusrahvuste kultuuriautonoomiaid. Vähemusrahvuse kultuuriautonoomia seaduses kirjeldatud tegevused: emakeelse õppe korraldamine, vähemusrahvuse kultuuriasutuse moodustamine, kultuuriürituste korraldamine, vähemusrahvuse kultuuri ja haridust edendavate fondide, stipendiumide ja preemiate asutamine, on samavõrdselt kättesaadavad ka neile rahvusvähemustele, kellel kultuuriautonoomia puudub või kellele kultuuriautonoomia seadus ei kohaldu. Kultuuriautonoomia on kultuurilise enesemääratlemise täiendavaks võimaluseks. Eestis on kultuuriautonoomia soomlastel ja rootslastel.

55. Kultuuriministeeriumi juures tegutseb konsultatiivorganina alates 2008. aastast rahvusvähemuste kultuurinõukoda. Nõukoja pädevusse kuulub seisukohtade avaldamine Eesti rahvusvähemuste kultuurielu ja -tegevuse edendamise küsimustes, sellega seonduvalt kultuuripoliitika ning lõimumisvaldkonna korraldamises ning vajadusel sellest tulenevate ettepanekute tegemine kultuuriministrile. Nõukoja istungid toimuvad neli korda aastas, arvukamalt on nõukojas esindatud vene kultuuriseltsid, nõukojas on kuni 40 liiget (2018. a 34).

56. 1995. aastal asutatud Ida-Virumaa rahvuskultuuriseltside ümarlaud tegutseb (haldusreformi käigus maavalitsuste kaotamise tõttu) alates 2018. aastast Kultuuriministeeriumi juures. Ümarlaud korraldab igakuiselt kohtumisi Eesti ühiskonna-, kultuuri- ja poliitikategelastega, suursaatkondade ning välisriikide valitsusväliste organisatsioonide esindajatega ning rahvuskultuuriseltsidega Eesti teistest regioonidest.

57. Kultuuriministeeriumi eelarvest rahastatakse erinevaid rahvusvähemuste kultuuripärandi säilitamisele suunatud riiklikke programme: pühakodade säilitamine ja areng 2014-2018, Eesti pühakodade säilitamine ja areng 2014-2018 mis toetas kirikute ja pühamute restaureerimist, Saarte pärimuslik kultuurikeskkond 2015–2019, mis toetab muuhulgas ka eestirootsi pärandkultuuri Lääne-Eestis, Peipsiveere kultuuriruum 2017–2020, mis toetab piirkonna kultuuripärandi säilitamist Ida-Eestis rõhuasetusega vene ja vanausulistele ning vadja rahvuse juurtega Kodavere kihelkonna murdeala kultuuripärandi säilitamist ja tutvustamist.

58. Kultuuriministeerium toetab järjepidevalt rahvusvähemuste professionaalseid ja harrastusteatreid, kontserdikorraldajaid, muuseumi, kirjastamisprojekte, samuti rahvusvähemuste kirjandusürituste, festivalide jt kultuuriürituste korraldamist Eestis. Riigieelarvest toetatakse Vene Teatrit ja avalik-õigusliku Rahvusringhäälingu venekeelseid kanaleid ja programme (ETV+ ja Raadio 4). Eesti Vabaõhumuuseumi Paljurahvuselise Eesti Keskus tegeleb Eestis elavate erinevate rahvusvähemuste kultuuri, ajaloo ja kunsti tutvustamisega. 2015. aastal avati muuseumis Eesti taluarhitektuuri näidised seto talu ja peipsivene maja. Keskuses tähistatakse erinevate rahvuste rahvakalendri tähtpäevi, korraldatakse erinevaid kultuure tutvustavaid teemapäevi, õpitubasid, laatasid jne. Lõimumisalasi koostöötegevusi koordineerib ka Eesti Folkloorinõukogu.

59. Kaunite kunstide valdkonnas on riigieelarvest enim toetatud venekeelne teatritegevus, toetust on saanud ka vene süvamuusikakollektiivid. Rahvusvähemuste kultuuri tutvustavad mitmed muusikafestivalid, näitused, kirjandus- ja rahvakultuuriüritused. Tegutsevad eestivene

kunstnikeühendused Tallinnas ja Ida-Virumaal, omavalitsuste toel munitsipaalsed muusika- ja kunstikoolid, kus pakutakse õpet ka vene keeles.

60. Tallinnas töötavad Vene Muuseum, Vene Kultuurikeskus, Ukraina Kultuurikeskus ja Eesti Juudi Muuseum. Peipsi äärsetes omavalitsustes asuvad mitmed vanausuliste ajalugu ja kultuuri tutvustavad muuseumid ja külastuskeskused, Haapsalus tegutseb rannarootsi kultuuripärandit tutvustav Rannarootsi Muuseum ja Tallinnas EELK Rootsi-Mihkli kirikus Eestirootslaste Kirikumuseum. Baltisaksa kultuuripärand on esindatud renoveeritud ja taastatud mõisahoonete näol, millest paljud tegutsevad turismikeskuste ja koolidena.

61. Igal aastal toimuvad Eestis mitmed rahvusvähemuste kultuuri tutvustavad festivalid, näitused, käsitöölaadad, kirjandusüritused, mis leiavad laialdast kajastust ka meedias. Kultuuriministeeriumist saavad tegevustoetust Narvas asuv venekeelne stuudiotheater Ilmarine ja Ida-Virumaal Jõhvis tegutsev teater Tuuleveski.

62. Rahvusvähemuste kultuuriseltside esindajatele korraldatakse ümarlaudu ja seminare, koolitus- ja nõustamistegevusi, soodustatakse koostööd teiste osalisriigi kodanikeühendustega. Mitmed rahvusvähemuste traditsioonilised kultuurifestivalid on aastate jooksul kinnistunud Eesti kultuurimaastikul nagu vene kultuurifestival „Slaavi Pärg“, rahvuskultuuride festival „Rahvuskultuuride loomepada“ Ida-Virumaal, rahvusvaheline õigeusu vaimuliku muusika festival Credo, teatrifestival Kuldne Mask, juutide foorum Jahad, ukraina kultuurifestival Balti Trembita, ukraina noorte kultuurifestival Kvitõ Ukrainy jpt.

63. Riigieelarvest toetatakse venekeelse portaali kultuur.info (<https://kultuur.info/>) arendamist. Kultuur.info on sündmustekalender, mis kajastab nii Eesti suuremates kui ka väiksemates paikades toimuvaid kultuurisündmusi. Info sündmuste kohta on kättesaadav nii eesti, vene kui ka inglise keeles. Portaali andmebaas sisaldab üle 2000 kultuuriasutuse ja -organisatsiooni tutvustusi ja kontaktandmeid. Alates 2014. a sügisest on portaalis avatud kultuuriblogi, kus avaldatakse kultuurisündmusi käsitlevaid toimetatud arvamused artikleid, täht- ja teemapäevadega seotud ülevaateid, intervjuusid, nädala sündmusesoovitusi jpm. Blogi on samuti eesti, inglise ja vene keeles.

64. Tegutsevad venekeelsed kultuuriajakirjad Tallinn, Võšgorod ja Plug, kirjastustelt (nt KPD ja Aleksandra) ilmub venekeelne ilukirjandus, välja antakse 2 nimetust venekeelseid trükiajalehti, 19 nimetust venekeelseid ajakirju. Lisaks ilmub hulk kohalike omavalitsuste ajalehti nii eesti kui vene keeles. Venekeelne regionaalne ajakirjandus on olemas praktiliselt kõikjal Eestis, kus asub arvukam vene keelt kõnelev elanikkond, enam informatsiooni venekeelse ajakirjanduse kohta on esitatud 9. artikli all.

65. Lisaks ilmuvad riigi toel rahvusvähemuste rahvuskultuuriseltside omakeelsed ajalehed ja ajakirjad, näiteks soomekeelne Inkeri, rootsikeelne Estlandssvensk, Ukraina kultuuriselts Vodograi annab välja igakuist elektroonilist väljaannet Ridna Hata jt.

66. 2018. aasta septembris alustas Eesti Instituut uue projektiga Kultuurisamm, mis pakub õppekäike, loenguid ja arutelusid Tallinna ja Harjumaa vahelõimunud püsielanikele ja uussisserändajatele. Projekti kutsutakse osalema kokku 250-300 inimest. Iga osaleja saab enam kui aasta jooksul võimaluse käia viiel õppekäigul või koolitusel. Eesti Instituudi partnerid on kohalikud kultuuriasutused ja kodanikeühendused, samuti kaasatakse projekti eestlastest ja hea eesti keele oskusega muust rahvusest vabatahtlikke. Projekti raames korraldatakse osalejatele eesti kultuuri, loodust, ajalugu ja elu-olu tutvustavaid üritusi, käiakse

õppekäikudel kultuuriloolistes paikades ning antakse üldisi teadmisi Eesti kohta. Kultuurisammu programmi pakutakse inglise ja vene keeles. 2018. a pakuti võimalust programmiga liituda 150 huvilisele. 2019. aastal jätkub gruppide komplekteerimine.

67. Muinsuskaitseamet, toetab kõigi konfessioonide pühakodade restaureerimist. 2013. aastal kinnitati programmi Eesti pühakodade säilitamine ja areng jätkumine aastateks 2014-2018. Programmi eesmärk oli pakkuda riigipoolset tuge kirikuhoonete ja neis leiduvate kultuuriväärtuste säilitamiseks ning tagada kultuuriväärtuslike hoonete jätkusuutlik kasutus ja avatus. Programm toetab Eesti Evangeelse Luterliku kiriku, Eesti Apostlik-Õigeusu, Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu kiriku ja vanausuliste pühakodade renoveerimist.

68. Tartus asuv Eesti Rahva Muuseum talletab etnograafiamuuseumina Eestis elavate rahvusvähemuste ajaloo- ja kultuuripärandit.

Artikkel 6

1. Pooled õhutavad sallivuse ja kultuuridevahelise dialoogi vaimu ning võtavad tõhusaid meetmeid, soodustamaks kõigi oma territooriumidel elavate isikute vastastikust lugupidamist, mõistmist ja koostööd eelkõige haridus-, kultuuri- ja meediavaldkonnas, olenemata nende isikute rahvuslikust, kultuurilisest, keelelisest või usulisest identiteedist.

2. Pooled kohustuvad võtma vajalikke meetmeid, et kaitsta isikuid, kes oma rahvusliku, kultuurilise, keelelise või usulise identiteedi tõttu kannatavad diskrimineerimise, vaenulikkuse või vägivalda all või keda on sellega ähvardatud.

Lõimumispoliitika ja selle kujundamine

Nõuandekomitee soovib jätkata lõimumistegevusi laias ulatuses kaasates lõimumiskava 2020 täitmise järelevalvesse vähemusrahvuste esindajaid

69. Eesti on aastakümneid pühendanud olulist tähelepanu ühiskonna lõimumispoliitikale läbi järjestikuste lõimumiskavade. Nende rakendamine on pideva jälgimise all, eelmise kava täitmisel saadud kogemusi arvestatakse uue kava koostamisel. Lõimumiskavade rakendamine on suuresti kaasa aidanud ühiskonna sidususe parandamisele, koostöö, sallivuse ja üksteisemõistmise edendamisele, kultuuride vahelisele dialoogile, sõltumata elanike rahvusest, kultuurilisest, keelelisest või religioosest identiteedist. Erineva keele ja kultuuritaustaga inimeste kaasamine ühiskonnaellu aitab kaasa ühiskonna keelelisele ja kultuurilisele mitmekesisusele.

70. Eesti kujundab läbi lõimumisprogrammide ning vastavate tegevuste oma mudelit mitmekultuurilisest ühiskonnast. Lõimumise ja kaasaegse mitmekultuurilise ühiskonna edendamine ning selle käigus erinevatele aspektidele tähelepanu pööramine, on ajas arenev ning arvestab ühiskonnas toimunud muudatusi. Eesti lõimumisprotsess on algusest peale üles ehitatud valdkondade, mitte rahvusrühmade või keele põhiselt ning suunatud kogu ühiskonnale ning kõigile Eesti elanikele.

71. Eestis on ellu rakendatud kaks riiklikku lõimumisvaldkonna arengukava: Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000–2007, Eesti lõimumiskava 2008–2013, praegu viiakse ellu valdkondlikku arengukava Lõimuv Eesti 2020. Arengukava Lõimuv Eesti 2020 koostati

ministeeriumite ja rakendusasutuste koostöös, kaasates laialdaselt avalikkust ning toetudes valdkonna ekspertide hinnangutele.

72. Arengukavas sisalduvate lõimumistegevuste kujundamisel lähtuti arusaamast, et poliitika elluviimine peab olema osalus- ja teadmispõhine, toetuma avatud arutelule ning võimalikult paljudele valdkondlikele uuringutele, seiretele ja eksperdihinnangutele, sh Eesti Lõimumiskava 2008–2013 eesmärkide täitmise aruandele.

73. 2018. aastal alustas Kultuuriministeerium uue lõimumisvaldkonna arengukava aastani 2030 ettevalmistamist, ettevalmistusprotsessi kaasatakse sisuekspertide kõrval ka rahvusvähemuste kultuuriseltsid ja laiema avalikkus. Uue arengukava kinnitab Vabariigi Valitsus eeldatavalt 2020. aastal. Kava koostamisest on toodud lähem ülevaade artikli 15 juures.

74. Kehtiva arengukava Lõimuv Eesti 2020 eesmärk on sotsiaalselt sidus ühiskond, kus erineva keele- ja kultuuritaustaga inimesed osalevad aktiivselt ühiskonnaelus ning jagavad demokraatlikke väärtusi. Kava näeb selleks ette tegevusi kolmes põhisuunas: 1) kogu ühiskonna, sh eestikeelsete püsielanike, avatuse suurendamine ja hoiakute kujundamine lõimumist toetavaks; 2) eesti keelest erineva emakeele ja erineva kultuuriga püsielanike lõimumise jätkuv toetamine ühiskonnas; 3) uussisserändajate kui kasvava sihtrühma Eesti ühiskonnaga kohanemise ja lõimumise toetamine.

75. Kehtivas arengukavas sisalduvad lõimumistegevused toetavad eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste aktiivset osalust sotsiaalselt sidusa ühiskonna kujunemisel. Edukas lõimumisprotsess toimub eeskätt vabatahtliku valiku ja motivatsiooni toel, mida toetab riiklik ja kogukondlik institutsionaalne raamistik, kuhu lisaks avaliku sektori organisatsioonidele, sh kohalikele omavalitsustele, on kaasatud ka erasektori ja kodanikuühiskonna organisatsioonid.

76. Lõimumiskava eesmärkide saavutamiseks viiakse ellu:

- tegevusi, mis toetavad aktiivset ühiskondlikku osalust ja ühise kommunikatsiooniruumi tugevnemist, pöörates rohkem tähelepanu Ida-Virumaale ning Harjumaa piirkondadele, kus elab palju vene keelt peamise suhtluskeelena kasutavaid inimesi;
- tegevusi, mis aitavad muuta ühiskonda sallivamaks ja avatumaks, pannes rõhku suuremale koostööle Eesti eri rahvusrühmade vahel ning lõimumist soodustavate avatud väärtushoiakute tekkele ja kinnistumisele ühiskonnas;
- tööturul aktiivset osalust ning võrdsete võimaluste tagamist toetavaid tegevusi;
- keeleõppetegevusi, mis on suunatud lisaks formaalsele keeleõppele ka keeleoskuse parandamisele praktilise keelekasutuse kaudu;
- eesti kultuurist praktiliselt osa saamise võimalusi tutvustavaid tegevusi;
- naturaliseerumist toetavaid tegevusi;
- paindlikke kohanemist soodustavaid tegevusi, mis on suunatud uussisserändajatele.

77. Arengukava viiakse ellu igal aastal uuendatavate rakendusplaanide kaudu, mille kinnitab Vabariigi Valitsus. Rakendusplaan sisaldab kohanemis- ja lõimumistegevuste kirjeldust, tegevuste rahastamise mahtu ja tulemusmõõdikuid ning määrab kindlaks tegevuste eest vastutavad organisatsioonid. Rakendusplaanide maht aastatel 2014-2015 oli 10,7 miljonit ning perioodiks 2016-2020 on 57,7 miljonit eurot.

78. Eesti lõimumiskava 2014-2020 tegevuste rahastamine aastate lõikes (eurodes):

Aasta	Kultuuriministeeriu	Haridus-	ja	Justiitsministeeriu	Siseministeeriu
-------	---------------------	----------	----	---------------------	-----------------

	m	Teadusministeerium	m	m
2014	8 051 521	165 000	418 029	1 346 756
2015	6 595 866	164 132	251 166	262 748
2016	10 115 853	184 307	198 637	891 643
2017	10 619 699	179 161	200 793	750 588

79. Aruandeperioodil kehtinud arengukava Lõimuv Eesti 2020 rakendusplaanide mahud lõimumiskava alaeesmärkide lõikes:

Aasta	Lõimumist toetavate hoiakute muutmine	Vähelõimunute ühiskonnaelus osalemise toetamine	Uussisserändajate kohanemise toetamine	Lõimumiskava juhtimine ja seire
2014	59%	20%	10%	11%
2015	82%	6%	3%	9%
2016	70%	16%	7%	7%
2017	71%	16%	7%	6%

80. Lõimumismeetmete tulemuslikkuse hindamiseks tellib Kultuuriministeerium iga 3-4 aasta järel Eesti sõltumatu süvauuringu, integratsiooni monitooringu. Viimane monitooring viidi läbi 2017. aastal. Monitooring kajastab Eesti elanike rahvussuhteid ja identiteeti, tööturu, hariduse, väärtuste ja poliitilist eelistust, osaluse ja meediatarbimise valdkondi, aga ka uussisserändajate kohanemist.

81. Valdkondliku arengukava Lõimuv Eesti 2020 rakendamiseks toetatakse ühise inforuumi teket ning üldist teadlikkuse kasvu kultuurilisest mitmekesisusest, viiakse läbi meediategevusi, mis toetavad avatusele ja vastastikusele mõistmisele suunatud väärtuste ja suhtumise kinnistumist ühiskonnas ning sellega seotud väärtushoiakuid (mh kultuuripärandi väärtustamine, sallivus ja võrdne kohtlemine). Toetatakse 2015. a. avatud Eesti avalik- õiguslik venekeelset telekanalit ETV+, töandjaid teavitatakse võrdse kohtlemise olulisusest personalipoliitikas ja mitmekultuurilise töökollektiivi eelistest.

82. Hea praktika näideteks kultuuride dialoogist on Paides 2016. aastast arvamusefestivalil toimuvad lõimumisega seotud arutelud, mille teemadeks on olnud eesti keele majade kontseptsioon, Eesti kodakondsuse taotlejatele tasuta keeleõppe võimaldamise meetme ettevalmistamine, aga ka mitmed regionaalseid üritused, nagu venekeelsete noorte parem kaasamine, kultuurifoorumite korraldamine, aruteluplatvormi Bazar käivitamine Narvas ning esimesel venekeelse lõimumisvaldkonna häkatoni korraldamine Eestis 2017. aastal.

83. Ellu viiakse mitmeid tegevusi Ida-Virumaa kodanikuühenduste kaasamiseks. Uueks algatuseks on Kultuurifoorumite korraldamine alates 2016. aastast Narvas ja Sillamäel eesmärgiga luua Ida-Virumaal laiapinnaline dialoogiplatvorm koostööks kultuuri-, hariduse- ja noorsootöö valdkonnas, suurendada piirkonna sotsiaalset sidusust, algatada piirkonnas uusi arenguprojekte. Toetatakse noorte omaalgatusi ja noorteprojekte: korraldatakse projektikonkursse, seminare ja kaasamisüritusi, sh Erasmus+ programmist, ning toetatakse noorte omavahelisi kohtumisi, keelelaagreid ja õpilasvahetusi, kus muu emakeelega noored elavad eesti peredes ja eestlased muukeelsetes peredes.

84. Tähelepanu pööratakse kultuuriteenuste väljaarendamisele, mis ühtlasi toetavad keeleõpet ja lõimumist. Näiteks said 2016.a 14 etendusasutust ja muuseumit Euroopa Sotsiaalfondi

projekti „Eesti ühiskonnas lõimumist toetavad tegevused“ vahenditest toetust muukeelsete programmide väljaarendamiseks sünkroontõlketehnika, nutiseadmete ja -rakenduste, audiogiidide ning nende tööks vajaliku tarkvara näol.

85. Integratsiooni Sihtasutus toetas 2014.-2015. aastal Eesti Inimõiguste Keskuse ja arengu-koostöö, humanitaarabi ja maailmaharidusega tegeleva organisatsiooni „Mondo“ inimõiguste valdkonna arendustegevusi. Ellu on viidud võrdse kohtlemise teemaline konverentse, antud välja infomaterjale, korraldatud eesti- ja venekeelsetes koolides inimõigustealaseid töötubasid.

86. 2015. a detsembris avaldas Eesti Inimõiguste Instituut uuringu „Keelised inimõigused“, mis kaardistab üldist keeleliste inimõiguste teadlikkust kui ka seda mõjutavate sihtrühmade käitumist. Uuringus käsitleti venekeelse elanikkonna lõimumist Eesti õiguslikust, keelelis-kultuurilisest, meedia- ja infotarbimise ning välis- ja julgeolekupoliitilisest aspektist. Uuringu järeldustest selgus, et keelebarjäär vene emakeelega inimeste ja eestlaste vahel on üks suurimaid takistusi lõimumisprotsessis. 75 protsenti venekeelsetest vastajatest pidas eesti keele oskust oluliseks, oluliselt mõjutas vastuseid piirkond, kus vastaja elas: kui näiteks Tallinnas elavatest venekeelsetest vastajatest pidas eesti keele oskust vajalikuks 90%, siis Ida- Virumaal vaid 54% vastanutest. Uuring tõi välja ka seose vähese keeleoskuse ning riigi tegevuse kriitilisema hindamise vahel: negatiivsemalt hindavad riigi tegevusi need, kes eesti keelt halvemini oskavad ega tarbi eestikeelset meediat.

87. Eesti Inimõiguste Keskus on välja töötanud koolitusmaterjale tööandjatele, mis aitavad edendada võrdset kohtlemist töökeskkonnas. Plaanis on luua „Inimõiguste e-giid“, veebipõhine vahend inimõiguste rikkumine tuvastamiseks ja üldise inimõiguste-alase teadlikkuse tõstmiseks ja oma õiguste paremaks mõistmiseks. Keskus pakub ettevõtetele, vabaiühendustele ja avaliku sektori organisatsioonidele mitmekesisuse kokkuleppega liitumise võimalust. Leppega liitudes kinnitatakse, et organisatsioon austab inimeste mitmekesisust ning väärtustab võrdse kohtlemise põhimõtet nii oma töötajate, partnerite kui klientide seas. Kokkuleppega on liitunud enam kui 100 ettevõtet ja organisatsiooni.

88. Alates 2015.aastast tähistatakse Eestis iga aasta aprillis Inimõiguste Keskuse eestvedamisel mitmekesisuse päeva ettevõtetes ja organisatsioonides üle Eesti, kes on liitunud mitmekesisuse kokkuleppega. 2017.aastal töötas Eesti Inimõiguste Keskus koostöös Sotsiaalministeeriumiga välja mitmekesisuse töökoha määrgise. Mitmekesisuse määrgis näitab, et ettevõtte on mitmekesisust väärtustav tööandja.

89. Aktiivse ühiskondliku osalemise ning ühtse riigiidentiteedi tekke soodustamiseks viiakse lõimumise arengukava Lõimuv Eesti 2020 rakendamiseks läbi praktilisi ühistegevusi koostöö- ja kaasamisprojektidena (sh kultuuri ja spordiprojektid, Eesti eri piirkonna ja eri valdkonna organisatsioonide institutsionaalse koostöö projektid, kohalike vabaiühenduste võimestamine kohaliku tasandi otsustusprotsessides osalemiseks). Samuti toetatakse vene keelt peamise suhtluskeelena kasutavate elanike suure osakaaluga omavalitsuste ja nendes tegutsevate mittetulundussektori organisatsioonide koostööd.

90. 2015.aastal töötas Integratsiooni Sihtasutus välja pilootprogrammi Ida-Virumaa noortele eesmärgiga kaasata neid enam ühiskondlikesse tegevustesse ning tutvustada eneseteostusvõimalusi Eestis, mida sihtasutus viis ellu koostöös MTÜ Ida-Viru Noortekadeemiaga. Pilootprogrammi läbis 36 noort.

91. 2016.-2017. a viis Integratsiooni Sihtasutus läbi mitmekesise töökoha teavituskampania, mille sihtrühmadeks olid eesti keelest erineva emakeelega Eesti elanikud vanuses 18–30 eluaastat, sh vene keelt kõnelevad noored, kes valdavad vähemalt kesktasemel eesti keelt ja riigisektori tööandjad – tippjuhid ja personalitöötajad. Eesmärgiks oli julgustada eesti keelest erineva emakeelega noori kandideerima tööle riigisektorisse ja selgitada Eesti riigisektori juhtidele, miks on oluline võtta tööle rohkem eesti keelest erineva emakeelega inimesi.

92. Projekti raames valmisid kampaanialeht www.karjeravestonii.ee, samanimeline Facebooki lehekülg, kampaania alamleht venekeelses Delfis (<http://rus.delfi.ee/daily/career>), välireklaamid, telesaatesari „Varju päev“, kus esitleti 10 edulugu ja valmis 10 lühivideot saadete ja eduloopersonoonide tutvustamiseks, valmis mitukümmend artiklit ning toimus 8 infoseminari ülikoolides ja üldhariduskoolides, kus osales üle 400 noore. Juunis 2017 toimus täiendav interaktiivne infoseminar, milles osales veel üle 300 inimese.

93. Ühiskondliku sidususe suurendamiseks, eri kultuuritaustaga inimeste kontaktide soodustamiseks ning eesti- ja muukeelsete organisatsioonide omavahelise koostöö tõhustamiseks toetati ja viidi ellu kolm kultuuriüritust ja kolm sporditegevust: Eesti Jalgpalli Liidu projekt „Me räägime jalgpalli 2016“ oli suunatud Ida-Virumaa ja Paldiski noortele, kes said vahetult osa Eesti jalgpallikultuurist ja võimaluse kohtuda Eesti tuntud jalgpalluritega. Ida-Virumaa Spordiliit korraldas Ida-Virumaa koolide õpilastele ja õpetajatele orienteerumise õppepäevi.

94. 2016. aasta oktoobris toimus Narvas Rahvusooper Estonia viis päeva kestnud ooperi- ja balletifestival „Narva täis muusikat“, mille raames sõitis Ida-Virumaale üle 200 estoonlase ning toimus enam kui 30 üritust. Rahvusvahelise festivali Tallinn Music Week raames korraldati kultuurilisele mitmekesisusele, sõnavabadusele ja võrdsetele võimalustele pühendatud rahvusvahelise konverents. Riigieelarvest toetati sai juba viiendat korda toimunud filmifestivali „Kohtumised Tarkovskiga 2016“, mis leidis aset Tallinnas, Maardus, Ida-Virumaal, Tartus ja Pärnus.

95. 2018. aastal valmis riigi, erasektori ja eraisikute toetusel fotograaf Annika Haasi ja Eesti roma laste kunstiline fotoraamat „Meie, mustlased“. Raamat on kõrge kunstiväärtusega soe ja isiklik sissevaade Eesti roma kogukonda ning väärtuslik materjal roma kultuuri tutvustamiseks ning stereotüüpide vähendamiseks ühiskonnas väikese roma kogukonna suhtes. Raamat valmis nii riigi- kui ka erasektori ja eraisikute toetusel.

96. Eesti integratsiooni monitooringutest ilmneb, et viimase kümne aastaga on tähelepanuväärselt vähenenud nende elanike osakaal, kes usuvad, et rahvusel on tööl edasijõudmisele suur mõju. Eriti märgatavalt on see näitaja kahanenud teistest rahvustest inimeste puhul: 72%-lt (2008) 44%-le (2017). 85% teistest rahvustest inimestest leiab, et Eestis on ruumi mitmesugustele keeltele ja kultuuridele. Ebavõrdsust tööturul, sh karjäärivõimalustes, tunnetavad rohkem nooremas tööeas teistest rahvustest elanikud, kes on äsja tööturule sisenenud. 2015. ja 2017.aasta monitooringud näitavad, et eestlaste hoiakud venekeelse elanikkonna kaasamise suhtes on muutunud positiivsemaks, tugevnenud ja kinnistunud on eestlaste toetus venekeelse elanikkonna laiemale kaasamisele Eesti ühiskonna ja majanduse juhtimisse.

97. Haridussüsteemil on lõimumisele kaasaaitamisel oluline roll. Lasteaiad ja koolid ei paku mitte ainult keeleõpet, vaid toetavad ka ühiskonnas hakkamasaamist laiemalt. Pere, sõprade ja

meedia kõrval kujundavad õppeasutused noorte väärtushinnanguid ning aitavad neil elus probleemidega paremini toime tulla.

98. Eesti integratsiooni monitooringud näitavad samuti, et Eesti elanike toetus üldisele eestikeelsele õppele kasvab ning enamik (77%) neist pooldab osalise eestikeelse õppega alustamist lasteaias. Üle kolme neljandiku muust rahvusest elanikke on olnud aastaid seisukohal, et õige aeg eestikeelse õppega algust teha on lasteaias. Kaks kolmandikku (67%) Eesti elanikest pooldab varianti, et ühes rühmas või klassis õpivad koos eri rahvusest või erinevat emakeelt kõnelevad lapsed.

99. Erineva emakeelega noorte koosõppimises ebasoodsat mõju tajuvate inimeste arv on pikemas plaanis selgelt kahanenud, mis osutab ühiskonna avatuse kasvule üldisemalt. Sõltumata rahvusest on rohkem kui pooled elanikud (59% eestlastest ja 54% mitte-eestlastest) seisukohal, et segarühmas õppimine soodustab heade õpitulemuste saavutamist. Halba mõju rahvusvahemuste keelele ja kultuurile tajub selles ainult iga kümnes muu emakeelega inimene.

100. Eestlased üldiselt pooldavad (81%) erineva emakeele ja eri rahvusest lastega segarühmi, kuid samas peavad nad oluliseks, et eesti keelest erineva koduse keelega õpilased ei oleks seal ülekaalus. Nende eestlaste osakaal, kes üldse ei poolda segarühmi, on varasema küsitlusega võrreldes kaks korda vähenenud (2015 – 10%, 2017 – 5%). Eestlaste eelistatavim variant on haridusasutus, kus kuni veerand õpilastest on teise emakeelega (30%).

101. Mitmekultuuriliste lasteaedade ja koolide suhtes on avatumaks muutunud ka muust rahvusest elanikud. Aastaga võrreldes on märkimisväärselt vähem (vähenemine 21%-lt 13%-le) neid, kes pooldavad teistest rahvustest noorte ülekaaluga koole või lasteaedu. Kolm korda on kahanenud nende teistest rahvustest elanike arv, kes üldse segalasteaedu ja -koole ei poolda (vähenemine 12%-lt 4%-le). 2017. aastal eelistavad muust rahvusest Eesti elanikud ühiseid eestikeelseid lasteaedu, kus teistest rahvustest laste jaoks on olemas nende emakeelt valdavad abiõpetajad (29%), ja keelekümbluslasteaedu (26%).

102. Aasta-aastalt on toetavamaks muutunud teistest rahvustest inimeste hoiakud 2007. aastal alanud gümnaasiumide eestikeelsele aineõppele ülemineku suhtes. 78% neist usub, et eestikeelne aineõpe suurendab vene koolide lõpetajate konkurentsivõimet tööturul. 2011. aasta hinnangutega võrreldes on olnud positiivne muutus märkimisväärne, sest tollal oli selle väite pooldajaid 53%.

103. Lõimumisprotsessi mõjutab oluliselt meediaväli. Eesti venekeelsed elanikud on korraga nii kohaliku venekeelse, Venemaa kui vähesemal määral ka eestikeelse meedia mõjuväljas. Viimase kümnekonna aastaga on rahvusvahemusest elanike hinnangud oma üldisele informeeritusele Eestis toimuvast lähenenud eestlaste omale. Näiteks teadlikkuses oma kodukohas toimuvast on vahe rahvusrühmade vahel peaaegu kadunud (85% eestlastest ja 83% teistest rahvustest inimesi peavad seda heaks või väga heaks). Vastupidise trendiga on liikunud venekeelsete elanike informeeritus Venemaast: kui 2008. aastal hindas neist selle heaks 69%, siis 2017. aastal 63%. Eestlaste hinnangud on jäänud uuritud üheksa aasta jooksu stabiilseks, erandiks on informeeritus Venemaal toimuvast, mis 2015. aastal hüppeliselt suurenes seoses konfliktiga Ukrainas ning pingetega Venemaa ja Lääne vahel.

104. Riigikeele oskus on iga inimese jaoks oluline parema hariduse, töökoha ja ühiskondliku positsiooni saavutamiseks, samuti võimaldab see laiemat osalust kultuurielus, on aluseks

ühisele infoväljale ja suhtlusruumile. 2017. aasta Eesti integratsiooni monitooringu andmed näitavad, et teistest rahvustest elanike eesti keele oskus on mõnevõrra paranenud.

105. Kui 2008. aastal ei osanud eesti keelt oma hinnangul üldse 19% muust rahvusest isikutest, siis 2017. aastaks vähenes selliste inimeste osakaal 10 %-le. Võrreldes 2015. aastaga oli 2017. aastal riigikeele mittevaldajate osakaal kõige rohkem vähenenud Ida-Virumaal (2015 30%, 2017 22%). Üle 15-aastastest teistest rahvustest Eesti elanikest peab end aktiivseks eesti keele oskajaks (valdab vabalt või saab aru, räägib ja kirjutab) 41%, passiivse keeleoskusega (saab aru ja veidi räägib või saab veidi aru ja ei räägi) on pooled. Üldiselt on Eesti inimeste hoiakud muutunud aastate jooksul rohkem vastastikku arvestavaks. Ühelt poolt peab vähem eestlasi eesti keele oskust teistest rahvustest elanike jaoks Eestis kohustuslikuks, teisalt hindavad Eesti elanikud varasemast olulisemaks just eesti keele oskuse rolli rahvustevahelise usalduse suurendamises. Avatus teiste keelte vastu kasvab koos vastastikuse suhtlusega: mida rohkem kontakte ja suhtlust eestlaste ja teistest rahvustest elanike vahel on, seda sallivamad ja avatumad nad on ka teiste keelte suhtes.

106. Arengukava Lõimuv Eesti 2020 üks prioriteetidest on kommunikatsiooni ja teaberuumi süsteemne arendamine, et suurendada eesti keelest erineva emakeelega elanikkonna informeeritust Eestis ja maailmas toimuvast. Selleks toetatakse venekeelse info edastamist ning veebilehtede ja kodanikeühenduste infokirjade tõlkimist vene keelde, eesti- ja venekeelsete meediakanalite ajakirjanike koostööd ja koolitusi, Eesti meediakanalite tegevust venekeelse elanikkonnale, meediaprogrammide tootmist, mis kajastavad lõimumisvaldkonda ja lõimumist kui kahepoolset protsessi.

Vaenukuriteod

Nõuandekomitee soovib üle vaadata Karistusseadustiku § 151 ning julgustab ametivõime looma andmekogu, mis kajastakse vaenukuritegude statistikat.

107. Vastuseks komitee soovitusele märgib valitsus, et Eesti seadusandlus, mis puudutab karistusseadustiku võrdõiguslikkuse vastu suunatud süütegusid (§§ 151-153), ei ole muutunud võrreldes eelmise aruandeperioodiga. Lisaks rahvusvahelistele organisatsioonidele, on avalikus debatis ka Eesti kodanikuühiskonna esindajad ja Inimõiguste teabekeskus valitsust kritiseerinud KarSi sätete liiga kitsendava sõnastuse eest. Soovitustes tehtud ettepanekuid seadust muuta on Justiitsministeeriumi algatusel kaalutud ning selle üle ühiskonnas arutatud, kuid need ei ole leidnud laiemat toetust.

108. Vaenukuritegude statistika 2015-2017 tugineb „Kuritegevus Eestis 2015“, „Kuritegevus Eestis 2016“ ja „Kuritegevus Eestis 2017“ andmetele <https://www.kriminaalpoliitika.ee/et/statistika-ja-uuringud/kuritegevus-eestis>.

109. Vaenukuritegude puhul on ohver või sihtmärk valitud mingi kindla tunnuse järgi (nt rass, usk, etniline päritolu, rahvus, seksuaalne identiteet/sättumus), mida jagab mingi rühm, või esineb mõni muu sarnane ühine nimetaja. Kui kedagi rünnatakse tema tegeliku või arvatava tunnuse (päritolu, identiteet) tõttu, on tegu vaenukuriteoga. Niisugused kuriteod on mitmesugused vägivallavormid, vandalism, sh vara kahjustamine (nt mõnele rühmale kuuluvate hoonete rüüstamine, ohvri vara rikkumine grafitiga, auto lõhkumine) vms.

110. 2015. aastal registreeriti vähemalt seitse kehalise väärkohtlemise juhtumit, mille puhul võib täheldada vaenu motiivi. Ühel juhul oli motiiviks seksuaalne orientatsioon, teised juhtumid olid seotud rassi/rahvusega. 2015. aasta ohvriuuringu andmetel on 3% küsitlusele vastanutest või nende lähemad pereliikmed kokku puutunud vaenukuritegudega. Küsimusele „kas viimase 12 kuu

jooksul olete Teie või on keegi Teie lähematest pereliikmetest langenud kuriteo ohvriks oma rahvuse, rassi, nahavärvi, religiooni, puude või seksuaalse orientatsiooni tõttu?“ vastasid 2% „jah, ühe korra“ ning 1% „jah, mitu korda“. Uuring ei hõlma Eestis ajutiselt viibivaid isikuid. Ohvriuringust selgub, et olulisi erinevusi vastanute soo, vanuse, rahvuse, sissetuleku ja sotsiaalse staatuse järgi vaenukuritegudega kokku puutumisel esile tuua ei saa.

111. 2016. aastal registreeriti vähemalt 15 vaenukuritegu, neist kolm olid kehalise väärkohtlemise juhtumid, 10 avaliku korra rasked rikkumised. 63% vaenukuritegude puhul oli teo toimepanemise motiiviks kannatanu tegelik või arvatav rass, usk või päritolu. 25% juhtudel oli motiiviks kannatanu tegelik või arvatav seksuaalne sättumus/identiteet. Ühel juhul oli vaen tingitud kannatanu puudest. 2016 ei registreeritud ühtegi vaenu õhutamise (KarS-i § 151) juhtumit. KarS-i § 151 alusel registreeriti kaks väärtegu. Kõigist vaenukuritegudest 25% oli sellisena märgistanud menetleja. Kolmel juhul olid kannatanuteks alaealised. Rassi, usu või päritolu tõttu vaenukuriteo ohvriks langenud olid Nepaali, Nigeeria, Ukraina, Brasiilia, Saksa ja Pakistani päritolu. Mitmel juhul rünnati kannatanut – sh Saksa, Hollandi päritolu Eestis viibivaid isikuid – tema eesti või vene keele mitteoskamise tõttu. 2016. aastal registreeriti üks võrdõiguslikkuse rikkumise kuritegu (KarS-i § 152 lg 2). Üks vaenukuriteo juhtum registreeriti looma julma kohtlemisena (KarS-i § 264), kuna jalaga löödi koera, kes kuulus Brasiilia päritolu tumedanahalisele isikule.

112. 2016. aasta ohvriuringu andmetel oli 2% küsitlusele vastanutest või nende lähematest pereliikmetest vaenukuritegudega kokku puutunud (2015. aastal 3%) – 1% „ühe korra“ ja 1% „korduvalt“. Neist, kes ise või kelle lähedased olid 2016. aastal vaenusüüteo ohvriks langenud, olid 24% puutunud vaenusüüteoga kokku puude, 18% rassi või nahavärvi, 11% rahvuse, 6% religiooni, 6% seksuaalse orientatsiooni ning 6% muu tunnuse tõttu. Tuleb arvestada, et uussisserändajate puhul on uuringus osalema sattumise tõenäosus väike.

113. Võrreldes 2015. aasta uuringu tulemustega oli 2016. aastal proportsionaalselt veidi enam puudega seotud vaenusüüteo ohvriks langenuid (16% vs 24%) kui rahvuse (37% vs 11%), rassi või nahavärviga (16% vs 18%) seotud juhtumeid.

114. 2017. aastal registreeriti neli vaenukuritegu, neist kolm olid avaliku korra rasked rikkumised ning üks ähvardamine. Kõigi juhtumite puhul oli kuriteo motiiviks kannatanu tegelik või arvatav rass, usk või päritolu. Kõik kuriteod pandi toime toitlustus- või lõbustusasutuses või muus avalikus kohas.

115. 2017. aastal ei registreeritud ühtegi vaenu õhutamise kuritegu. Registreeriti 13 vaenu õhutamise juhtumit (KarS-i § 151), millest viiel juhul jäeti väärteomenetlus alustamata. Ühe vaenu õhutamise väärteo eest on määratud isikule 120 euro suurune rahatrahv. Paar vaenu õhutamise väärtegu on seotud vaenu õhutamise Facebookis.

116. 2017. aasta ohvriuringus märkis kuriteo ohvriks langemist rahvuse, rassi, nahavärvi, religiooni, puude või seksuaalse orientatsiooni tõttu 1% küsitletuist (vastas 1011 inimest). Sama näitaja oli 2016. aastal 2% (muutus jääb statistilise vea piiridesse).

Romad

Nõuandekomitee soovib tugevdada koostööd Roma vähemuse esindajatega, viia ellu diskrimineerimise kõrvaldamismeedmed ning tagada nende täielik osalemine kõigis valdkondades

117. Eesti lõimumiskava Lõimuv Eesti 2020 märgib, et on vaja tähelepanu pöörata romadele ja toetada kontaktide tihenemist ülejäänud ühiskonnaga.. Võrreldes teiste Euroopa Liidu riikidega on Eesti roma kogukond küll arvuliselt väike ega kujuta endast eraldiseisvat

lõimumispoliitika sihtrühma, kuid vajab siiski lisatähelepanu haridus-, tööhõive- ja sotsiaalvaldkonnas.

118. Rahvastikuregistri andmetel (2018) on Eesti elanikest end romana määratlenud 649 inimest (0,05% elanikkonnast). Roma elanikkond elab hajutatult üle Eesti. Roma asumeid Eestis ei ole. Kõige suurem romade kogukond oli 2018. a Valga vallas (209 roma), Tallinnas (70 roma) ja Tartus (68 roma). Teistes omavalitsusüksustes jääb romade arv alla 50.

119. 2016. aastal alustas Kultuuriministeeriumi juures tööd romade lõimumise nõukoda, kelle pädevusse kuulub romade lõimumisküsimuste analüüs ja sellest tulenevalt asjaomastele organisatsioonidele ettepanekute tegemine valdkonnaga seotud küsimuste lahendamiseks ja romade lõimumise edendamiseks.

120. Võttes arvesse romade osakaalu Eesti rahvastikust ja seda, et Eesti lõimumisprotsess on üles ehitatud valdkondade, mitte rahvusrühmade või keele põhiselt, peab Eesti sobivaks lahenduseks romade osas jätkata lõimumiskavas sätestatud erinevate poliitikavaldkondade asjakohaste meetmete rakendamist, mis hõlmab erinevate rahvusgruppide haridus- ja kultuurialast tegevust, tööhõiveküsimusi, sotsiaalset kaasatust, meediaalaseid tegevusi jms, mitte eraldi rahvuspõhise strateegia koostamist.

121. Prioriteetseks suunaks on koostöö piirkondlike ja kohaliku tasandi ametiasutuste kui ka kodanikuühiskonna ning asjaomaste sidusrühmadega. 2017. aastal käivitas Kultuuriministeerium Euroopa Komisjoni programmi Horizon 2020 kaasrahastusel 12-kuulise projekti romade lõimumist toetava siseriikliku võrgustiku arendamiseks. Projekti tegevused olid suunatud kõigile lõimumise sidusrühmadele: ministeeriumitele, kohalikele omavalitsustele ja omavalitsusasutustele, kuid eelkõige roma noortele ja roma naistele.

122. Projekti eesmärkideks on ärgitada koostööd romade lõimumist toetavate sidusrühmade vahel, tuvastada noored romad, kes on huvitatud aktiivsest osalusest kodanikuühiskonnas ja seda toetavatest koolitustest eesmärgiga saada tulevikus roma kogukonna eestkõnelejaks ja/või mediaatoriks koolide ja kohalike omavalitsuste ning roma perede ja roma kogukonna vahel. Projekti raames viidi läbi küsitlus roma lastega töötavate õpetajate ja tugispetsialistide seas ning seminar pedagoogidele parimate praktikate jagamiseks.

113. Samuti viidi läbi uuring „Eesti romade kuuluvustunne ja osalemine ühiskonnaelus“, loodi võrgustiku koduleht, korraldati 4 koolitust 20-le ning 3 individuaalset koolitust kolmele noorele Eesti romale ja korraldati 2 koostöönoupidamist kohalikes omavalitsustes. Kokku osales üritustel 132 erinevat inimest, valdav osa neist osalesid korduvalt erinevatel üritustel. Sarnaste tegevustega on plaanis jätkata.

Roma laste haridusest lähemalt artikkel 12 all.

Artikkel 7

Pooled kohustuvad austama vähemusrahvusesse kuuluvate isikute õigust rahumeelsete kogunemiste ja ühinemisvabadusele ning nende sõna-, mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadust.

Nõuandekomitee ei ole teinud soovitusi selle artikli täitmisega seoses neljanda aruande läbivaatamise käigus.

124. Artikli 7 valdkonda reguleeritavast õigusaktidest on ülevaade antud Eesti eelmistes aruannetes. Eelmises (neljandas) aruandes kajastatud muudatused korrakaitseaduses jõustusid 01. juulil 2014. aastal. Vahepeal ei ole tehtud korrakaitseadusesse olulisi muudatusi.

Artikkel 8

Pooled kohustuvad tunnistama, et igal vähemusrahvusesse kuuluval isikul on õigus väljendada oma usulisi veendumusi ning luua usuinstitutsioone, -organisatsioone ja -ühinguid.

Nõuandekomitee ei ole neljanda aruande läbivaatamise käigus teinud soovitusi 8. artikli täitmise kohta.

125. Usuvabaduse põhimõtted on Eestis tagatud põhiseadusega, samuti kirikute ja koguduste seaduse ja teiste õigusaktidega. Õigusaktidest on antud ülevaade eelmistes aruannetes ning põhimõttelisi muudatusi ei ole olnud. Eestis tegutseb kirikute ja koguduste seaduse alusel 10 kirikut, 10 koguduste liitu, 75 üksikkogudust ja 8 kloostrit. Usulistel ühendustel ei ole kohustust teatada riigile oma liikmeskonna suurust ega andmeid rahvusliku koosseisu kohta.

126. Eesti Kirikute Nõukogu saab regulaarselt toetust riigieelarvest. Eesti Kirikute Nõukogu kasutab riigieelarvest saadavat raha sakraalhoonete ja neis asuva kultuuriväärtusega vara korrashoiuks ning hooldamiseks, kirikute haridus- ja kasvatustöö arendamiseks, samuti oikumeenilise moraali, eetika, hariduse ja kultuuri tutvustamiseks ning riigisisese ja rahvusvahelise kultuurialloogi edendamiseks.

Artikkel 9

1. Pooled kohustuvad tunnistama, et iga vähemusrahvusesse kuuluva isiku sõnavabadusõigus kätkeb vabadust oma arvamusele ja vabadust saada ja levitada teavet ja mõtteid vähemuse keeles võimude sekkumiseta ja sõltumata riigipiiridest. Pooled kindlustavad, et oma õigusakte järgides ei diskrimineeri nad vähemusrahvusesse kuuluvaid isikuid juurdepääsul massiteabevahenditele.

2. Lõige 1 ei takista pooli nõudmast võrdsetel ja objektiivsetel alustel raadio-, televisiooni- ja filmiettevtete litsentseerimist.

3. Pooled ei takista vähemusrahvusesse kuuluvatel isikutel loomast ja kasutamast trükiajakirjandust. Raadio ja televisiooni alaste õigusaktide alusel tagavad nad võimaluse piires ning lõike 1 sätteid arvestades, et vähemusrahvusesse kuuluvatele isikutele antaks võimalus luua ja kasutada oma massiteabevahendeid.

4. Pooled võtavad oma õigussüsteemile vastavalt adekvaatseid meetmeid, et hõlbustada vähemusrahvusesse kuuluvate isikute juurdepääsu massiteabevahenditele ning edendada sallivust ja lubada kultuurilist mitmekesisust.

Sõna- ja ajakirjandusvabadus. Vähemuskeelne meedia.

Nõuandekomitee soovitas pöörata enam tähelepanu venekeelsete programmide edastamisele raadios ja TVs.

127. Võrreldes varasemate aruannetega ei ole Eesti seadustes olulisi muutusi. Seadusega on tagatud televisiooni- ja raadioteenuse vastuvõtmise ja taasedastamise vabadus. Teisest riigist pärit televisiooni- ja raadioteenuse vastuvõtmist ja taasedastamist ei piirata.

128. Avalik-õiguslikku raadiot ja televisiooni rahastatakse riigieelarvest. Eesti Rahvusringhääling (ERR) edastab venekeelseid tele- ning raadiosaateid ja subtitreeritud eestikeelseid telesaateid. Rahvusringhäälingu veebiportaali edastavad uudiseid eesti-, vene- ning inglise keeles.

129. 28. septembril 2015. a alustas tööd Eesti Rahvusringhäälingu venekeelne telekanal ETV+ ja 2016.aasta veebruaris piirkondlik Narva venekeelse telekanali ETV+ telestudio. Kanal püüab ühtlustada eesti- ja venekeelset infovälju, toetudes uudistele ja nende analüüsile, mida ETV+ edastab paralleelselt tele-eetris, digitaalplatvormidel ja sotsiaalvõrgustikes. Kanal pakub nädalas enam kui 20 tundi omaprogrammi, sh uudiseid, arutelusaateid, meelelahutust ja sporti.

130. ETV+ käivitumisest 2016. aastal on ERR-i telekanalite vaadatavus venekeelse elanikkonna seas kasvanud ligi viis korda, kuid vaadatavuse ajalt on see jäänud siiski tagasihoidlikuks. Kui 2015. a septembri alguses vaatas kanaleid ETV ja ETV2 vähemalt 15 minutit nädalas 4,3 % venekeelsest elanikkonnast, siis 2018. a maikuu vaatas ETV+ nädalas 23,7% ehk 84 000 muu koduse keelega inimestest. ETV+ peavad oluliseks infoallikaks 44% elanikest ja usaldusväärseks 62% kanali jälgijatest. Kui vanemate põlvkondade seas on ETV+ leindnud umbes pooled venekeelsetest inimestest, siis kuni 35-aastastest venekeelsetest inimestest on avastanud alla kolmandiku; nende jaoks on emakeelsest telekanalist info saamisel olulisemad isegi eestikeelsed veebiportaali.

131. Venekeelsete elanike meediaallikate pingereas domineerivad Venemaa telekanalid (71%), Pervõi Baltiiskii Kanal (PBK) (70%) ja ERRi venekeelne „Aktuaalne kaamera“ (62%). 2017.aasta uuringutulemustest joonistub välja, et teistest rahvustest elanike meediakasutuses moodustab suurima ühisosa kohalik venekeelne meedia: vähemalt üht kohalikku venekeelset kanalit pidas oluliseks 89% kõigist vastanutest.

132. Eesti Statistikaameti andmetel oli Eestis 2017. aastal registreeritud 19 telejaama, neist 3 avalik-õiguslikku, 1 kohaliku omavalitsuse ja 15 üleriigilist jaama, 4 telejaama on vaba juurdepääsuga ja 14 tingimusliku juurdepääsuga üleriigilised ja 1 regionaalne jaam. Eesti tegevusloaga tegutses Eestis 3 venekeelset telejaama.

133. Eesti televisioonimaastikul on lähtudes telekanalite vaadatavuse ajast erinevate keelerühmade lõikes enimvaadatud Eesti Rahvusringhäälingu (ERR) peamine telekanal ETV, sellele järgnevad 2017. aastal vabalevist lahkunud eestikeelsed erakanalid Kanal 2 ning TV3. Kolmel nimetatud kanalil oli 2018. aasta detsembris vaadatavuse aeg eestlaste seas vastavalt 21,4%, 13,5% ja 12,7%. Mitte-eestlaste seas olid samal ajal vaadatavuselt konkurentsituult populaarseimad telekanalid RTR Planeta (14%) ja PBK (11,9%) ning NTV Mir (10%). Eesti Rahvusringhäälingu venekeelne telekanal ETV+ on vaadatavuselt mitte-eestlaste seas alles neljandal kohal ja selle osakaal kogu auditooriumi vaatamisajast jääb kanali avamisest alates valdavalt alla 1%, detsembris 2018 oli see 0,7%.

134. Praktiliselt kõikjal Eestis on võimalik tellida võõrkeelseid telekanaleid kaabel- ja digilevi kaudu. Kättesaadavate kanalite arvu on raske hinnata, sest see sõltub valitud paketest ja tehnilistest vahenditest. Välismaiste meediakanalite edastamist Eestis ei piirata ning

Venemaalt edastatavad telekanalid on Eesti venekeelsete elanike seas jätkuvalt populaarseimad.

135. Rahvusringhäälingu seaduse kohaselt edastab ERR võimaluste piires saateid, mis vastavad kõigi rahvastikurühmade, sealhulgas rahvusvähemuste infovajadusele. Programmid ja meediateenused peavad kaasa aitama ühiskonnaliikmete ja -rühmade omavahelisele kommunikatsioonile ja ühiskonna sotsiaalsele sidususele ning kajastama erinevaid arvamusi ja tõekspidamisi.

136. Eesti Statistikaameti andmetel oli Eestis 2017. aastal registreeritud 36 raadiojaama, neist 5 avalik-õiguslikku (sh 1 venekeelne) ja 31 eraõiguslikku jaama. Viimastest 4 on üleriigilised, 15 piirkondlikud, 16 kohalikud ja 1 rahvusvaheline jaam. Venekeelsete saadete osatähtsus Eesti raadiojaamades kokku oli 2017. aastal 27,1% ja see on järjepidevalt kasvanud (nt 2015.a oli see 23% ja 1993. aastal kõigest 6,4%). Eesti tegevusloaga tegutses 8 venekeelset raadiojaama.

137. Eestis tegutsevatest venekeelsetest raadiojaamadest on kuulatavaim ja originaaltoodangu mahult suurim venekeelne ERRi avalik-õiguslik raadiojaam Raadio 4. Raadio 4 eesmärk on jääda usaldusväärseimaks võõrkeelseks raadiojaamaks Eesti meediamaaastikul, tegutsedes üldhuvikanalina, mille ülesanne on vahendada muu emakeelega elanikele olulisi sündmusi Eestis ja maailmas. Lisaks venekeelsetele saadetele edastab Raadio 4 saateid ukraina ja valgevene keeles. Kord kuus on eetris saated aserbaidžaani, tatari ja tšuvaši keeles ning kolm korda kuus juudi kultuuri kajastav saade.

138. Kantar Emori Raadioauditooriumi päevikuuringu andmetel kuulas 2017. aastal Raadio 4 nädalas keskmiselt 137 tuhat inimest vanuses 12-74. Iga päev kuulas Raadio 4 keskmiselt 85 000 inimest. Mõlema näitaja poolest oli Raadio 4 2017. aastal venekeelsetest raadiojaamadest esikohal. 12-74-aastaste muust rahvusest inimeste seas on Raadio 4 kuulajaid 39,9% ning eelmise aastaga võrreldes on kuulajate osakaal selles sihtrühmas kasvanud. Samuti on Raadio 4 selles sihtrühmas kõige kuulatavam raadiojaam. Raadio 4 kuulab 46% Ida-Virumaa muu emakeelega elanikest.

139. Eesti Rahvusringhäälingu arengukava 2019-2022 sätestab, et avalik õigusliku meediakanali ja ajakirjanduse kui institutsiooni roll on meediaülesannete täitmisel väga oluline, kuna ta tagab tasakaalustatud infovälja Eesti keeleruumi ja ühiskonna jaoks. Telekanal ETV+ seab tegevuste eesmärgiks algatada ja hoida dialoogi eestlaste ja teise emakeelega elanikkonna vahel. Lisaks kasutab ETV+ ristmeedialahendust, mis kaasab aktiivselt auditooriumi ja aitab kaasa riigiidentiteedi tugevdamisele. Eesti Rahvusringhäälingu meediasüsteemi mitmekesisus tagab avalikkusele tasakaalustatud informatsiooni, sidustab erinevaid ühiskonnagruppe ning hoiab ära äärmuslike ideede võimendumise.

140. 2018. aastal eraldas Vabariigi Valitsus täiendavad vahendid kanali ETV+ nähtavuse parandamiseks. Nüüd katab telekanal kogu Eesti territooriumi ja nähtavus on paranenud ka Ida-Virumaal, kus varem ei olnud osades piirkondades võimalik telekanalit tavaantenni vahendusel jälgida. Leviala laienemisest võitsid ka senised ETV+ vaatajad, sest uuendusega kaasnes signaali kvaliteedi märgatav paranemine. Lisaks vabalevile näitavad erinevate lahenduste kaudu ETV+ programmi ka teenusepakkujad nagu Elisa, Telia ja STV. Jätkuvalt saab interneti olemasolul ETV+ programmi nagu ka teisi Eestis registreeritud ringhäälingujaamade programme jälgida ka veebis, nii reaalajas kui järelvaatamises.

141. Valdav osa nooremaealisest auditooriumist eelistab hankida informatsiooni ja meelelahutust internetist. Rahvusvahelise digiuuringu kohaselt (*We Are Social* ja *Hootsuite*) kasutas 2018. aastal Eestis internetti 97% elanikkonnast, neist igapäevaselt 90.7%. Koos internetikasutajate arvu pideva kasvuga on suurenenud ka seal viibitava aja hulk. Keskmiselt ollakse internetis 6 tundi ööpäevas. Eesti Statistikaameti andmetel on internet 82% kodudes ning enim kasutati internetipanga teenuseid, ajakirjandusväljandeid ja e-posti.

142. Üha suuremat rolli mängib meediatarbimises sotsiaalmeedia, mis on Eesti Integratsiooni Monitooringu 2017 andmetel teistest rahvustest noorte puhul muutunud olulisimaks infoallikaks. 55% Eesti elanikkonnast kasutas 2018. a sotsiaalmeediat ja selle meedialiigi populaarsus kasvab kiiresti, 2018. aastal oli kasv eriti märgatav 65-aastaste ja vanemate inimeste seas (20%), samas kui kuni 24-aastaste noorte seas, kes ülekaalukalt kasutasid sotsiaalmeediat juba varem, jäi see tagasihoidlikuks (5%).

143. Eesti statistikaameti andmetel ilmus 2017. a Eestis 1 041 nimetust perioodikaväljandeid, neist 83% eesti- ja 17% muukeelseid ning 340 nimetust ajakirju, neist 86% eesti ja 14% teistes keeltes. Ajalehti ilmus samal aastal 74 nimetust eesti keeles ja 35 teistes keeltes, paberil päevalehti ilmus kokku 12 nimetust, neist 1 vene keeles.

144. Venekeelsele tarbijale pakuvad kõik suuremad meediakontsernid ja -institutsioonid (ERR, Ekspress Grupp, Eesti Meedia) venekeelset teenust. Vene keeles ilmub 4 üleriigilist perioodilist e-väljaannet: infoportaal Delfi, ajaleht Postimees, MK-Estonia (ilmub ka trükiväljaandena) ja Delovyje Vedomosti (ilmub ka trükis). Tallinnas ilmub vene keeles trüki- ja veebiväljaandena Komsomolskaja Pravda v Severnoi Jevropõ, mida levitatakse Eestis, Lätis ja Soomes. Venekeelne regionaalne ajakirjandus on kättesaadav praktiliselt kõikjal Eestis, kus elab vene keelt emakeelena kõnelev elanikkond.

145. Suuremateks väljaanneteks on Narvskaja Gazeta, Narva, Gorod, Viru Prospekt, Severnoje Poberežje ja Severnoje Poberežje Ekstra, Sillamjaeski Vestnik, Panorama, Infopress Ida-Virumaal ja Tšudskoje Poberežje Jõgevamaal. Kõige populaarsem munitsipaalajaleht on pealinnas Tallinnas ilmuv Stolitsa. Venekeelsetena ilmuvad ka kohaliku omavalitsuse häälekandjad Ida-Virumaal, Harjumaal ja Tallinnas. Lisaks ilmuvad rahvusvähemuste rahvuskultuuriseltside omakeelsed ajalehed ja ajakirjad.

146. ERR edastab lisaks eestikeelsetele uudistele oma veebiportaalis uudiseid ka vene keeles (rus.err.ee) ja inglise keeles (news.err.ee). Neile väljaannetele lisaks on veel kümneid internetilehekülgi, mis ühel või teisel viisil pakuvad lugejale venekeelset teavet Eestis toimuva kohta.

147. Meediajärelevalvet teostatakse meediaorganisatsioonide kaudu. Hinnangutes lähtutakse Eesti ajakirjanduseetika koodeksist. Eesti Ajalehtede Liit (EALL) kaitseb ajalehtede ühishuve ja õigusi, lähtudes demokraatliku ajakirjanduse rahvusvaheliselt tunnustatud põhimõtetest. 2002. aastal EALLi moodustatud pressinõukogu on ajakirjanduse eneseregulatsiooni organ ja pakub võimaluse leida meediaga vastuollu sattunud kohtuväliseid lahendusi. Pressinõukogusse on lisaks ajakirjanduse esindajatele kaasatud isikud meediavälistest sektoritest. Kokku on pressinõukogus kümme liiget.

148. Pressinõukogu arutab kaebusi, mis laekuvad lugejatelt ajakirjanduses ilmunud materjalide kohta. Pressinõukokku võib pöörduda igaüks, kes leiab, et teda on meedias alusetult negatiivselt esitletud. Võrreldes kohtuga on pressinõukogu menetlus kiire ja tasuta. Ajalehed kohustuvad avaldama pressinõukogu tauniva otsuse. Pressinõukogu otsused tuleb

avaldada muutmata kujul ilma toimetuse kommentaarideta. ERR kohustub avaldama pressinõukogu tauniva otsuse eetris. Kõik pressinõukogu otsused avaldatakse Internetis EALL kodulehel pressinõukogu rubriigis.

149. Analoogilise pädevusega on 1991. aastast tegutsev Avaliku Sõna Nõukogu, mis on MTÜ Avalik Sõna põhikirjaline tööorgan. Avaliku Sõna Nõukokku kuuluvateks MTÜ Avalik Sõna liikmeteks on Ajakirjanike Liit, Meediakoolitajate Liit, Tarbijakaitse Liit, Eesti Kirikute Nõukogu, Juristide Liit ja MTÜ Meediaseire.

150. Avaliku Sõna Nõukogu ei ole õigustmõistev organ, mille eesmärgiks on süüdlase karistamine, nõukogu pakub meediateemalist avalikku arutelu ja esitab oma seisukohad konkreetsetes meediaeetikas puudutavates küsimustes kas vabastavate või taunivate lahendite kujul. Nõukogu ei pretendeeri ainuõigusele analüüsida ja hinnata meedias ilmunud materjale, küll aga pakub lihtsa võimaluse saada sõltumatu hinnang juhtumile isikuil, kes tunnevad, et ajakirjandus on neile liiga teinud. Avaliku Sõna Nõukogu annab ka võrdlusvõimaluse otsuste suhtes, mida on langetanud Pressinõukogu, Ajalehtede Liidu loodud ajalehtede eneseregulatsiooni organ, mille asutamise peamiseks ajendiks oli ajalehtede rahulolematuse ASNi otsustesse kätketud kriitikaga. Nii pressinõukogu kui ka avaliku sõna nõukogu lähtuvad juba mainitud Eesti ajakirjanduseetika koodeksist.

151. Rahvusringhäälingu seaduse kohaselt tegutseb rahvusringhäälingu juures eetikanõunik, kes jälgib Rahvusringhäälingu tegevuse vastavust ajakirjanduse kutse-eetikale ja tavadele, vaatab läbi ERR-i saate või programmi sisu kohta esitatud vastulaused ja vaidlustused ning jälgib programmi tasakaalustatust.

Artikkel 10

1. Pooled kohustuvad tunnistama, et igal vähemusrahvusesse kuuluval isikul on õigus vabalt ja ilma vahelesegamiseta kasutada oma vähemuse keelt era- ja avalikus elus nii suuliselt kui kirjalikult.

2. Piirkondades, kus vähemusrahvusesse kuuluvad isikud on traditsiooniliselt asunud või kus nende arv on suur, püüavad pooled, kui need isikud seda taotlevad ja kui taotlus vastab tegelikele vajadustele, võimaluste piires kindlustada tingimused, mis võimaldaksid nendel isikutel ja haldusasutustel suhelda vähemuse keeles.

3. Pooled kohustuvad tagama igale vähemusrahvusesse kuuluvale isikule õiguse saada kiires korras teavet talle arusaadavas keeles tema vahistamise ning tema vastu esitatud süüdistuse iseloomu ja põhjuste kohta ning kaitsta end oma keeles, kasutades vajaduse korral tasuta tõlgi abi.

Vähemuskeelte kasutamine suhtluses ametivõimudega

Nõuandekomitee soovib võimaldada vähemusrahvusesse kuuluvatel isikutel nii suulises kui kirjalikus suhtluses ametivõimudega kasutada vähemusrahvuse keelt paikkondades, kus nad on ajalooliselt elanud või kus neid arvukalt elab. Samuti soovitatakse keeleseadust rakendada paindlikult.

152. Eesti ja rahvusvähemuste keelte kasutamise regulatsiooni üldisi põhimõtteid on tutvustatud varasemates aruannetes. Põhiseaduse § 6 sätestab, et Eesti riigikeel on eesti keel. Keeleseaduse § 12 sätestab asjaajamise korra võõrkeeles. Riigiasutus või kohaliku omavalitsuse asutus võõrkeelsele dokumendile eesti keeles. Kui dokumendi saaja avaldab

soovi saada võõrkeelset vastust, siis võidakse vastus võõrkeelde tõlkida dokumendi saaja kulul. Dokumendi saaja ja riigiasutuse või kohaliku omavalitsuse asutuse kokkuleppel võib võõrkeelsele dokumendile vastata mõlemale poolele arusaadavas võõrkeeles.

153. Sõltumata erinevate rahvusgruppide osakaalust piirkonnas, võivad rahvusvähemused suulisel asjaajamisel poolte nõusolekul kasutada suhtluseks riigiasutuse ja kohaliku omavalitsuse asutuse teenistuja ning töötaja, notari, kohtutäituri ja vandetõlgiga ning ka Eesti välismissioonidel oma emakeelt.

154. Keelekasutuses arvestavad riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutused informatsiooni jagamisel erinevate võõrkeeltega, enamikul on lisaks eestikeelsele olemas ka vene- ja inglisekeelsed kodulehed vajaliku teabe edastamiseks. rahvusvähemustesse kuuluvaid isikute vajadusi. Avalikke teenuseid pakutakse peale eesti ja vene keele ka inglise keeles kõikjal üle Eesti.

155. Keeleinspektsiooni pädevuses on keeleoskuse nõuete täitmise järelevalve, tarbijate keeleliste õiguste tagamine avaliku teabe ja kuulutuste avaldamisel, täiskasvanute keeleõppe kvaliteedi kontrollimine. Keeleinspektsioon ei ole karistusasutus. Üha suuremat tähelepanu pöörab inspektsioon asutuste ja töötajate nõustamisele keelekõhvimustes. Enamus kontrollidest, mis keeleinspektsioon algatab, on seotud elanike kaebustega. Keeleinspektsiooni ülesanne on kontrollida, et avalik teave oleks kõigile kättesaadav eesti keeles. Kui avalik teave on esitatud võõrkeeles, peab sellele olema lisatud eestikeelne tõlge.

156. Kui keeleinspektsioon kontrolli käigus tuvastab keeleoskuse nõuete rikkumise, siis antakse inimesele piisavalt aega keeleoskuse parandamiseks ja tasemeeksami sooritamiseks. Kui inimene pikema aja jooksul ei täida talle pandud kohustusi, siis erandjuhtudel on võimalik sunniraha määramine. Sunniraha maksimummäär on 640 EUR. 2018 määras keeleinspektsioon sunniraha 195 inimesele, mille keskmine suurus oli 68 EUR.

157. Sunniraha suurus oleneb asjaoludest ning võetakse arvesse inimese soovi oma keeleoskust parandada, kas antud piirkonnas on reaalne võimalus osaleda keelekursustel, isiku sissetulekut jmt. Kui inimene on küll osalenud keelekursustel, kuid ei ole sooritanud keeleeksamit, kohaldatakse väiksemat sunniraha või vabastatakse isik üldse sunnirahast. Keeleinspektsioon kontrollis 2018. aastal 2323 töötaja keeleoskust ning sunniraha kohaldati vaid 8.4% juhtudest.

Artikkel 11

1. Pooled kohustuvad tunnistama, et igal vähemusrahvusesse kuuluval isikul on õigus kasutada oma perekonnanime (isanimi) ja eesnime vähemuse keeles ning õigus nende ametlikule tunnustamisele vastavalt poolte õigussüsteemides ettenähtud korrale.

2. Pooled kohustuvad tunnistama, et igal vähemusrahvusesse kuuluval isikul on õigus oma vähemuse keeles avalikult välja panna märke, pealdisi ja muud isiklikku laadi avalikult nähtavat infot.

3. Piirkondades, kus vähemusrahvusesse kuuluvad isikud on traditsiooniliselt asunud või kus nende arv on suur, püüavad pooled oma õigusaktide alusel ja vajaduse korral vastavalt lepingutele teiste riikidega, arvestades nimetatud isikute konkreetset olukorda, välja panna traditsiooniliste koha- ja tänavanimede silte ning muid avalikke topograafilisi viiteid ka vähemuse keeles, kui selliste viidete järele on piisav vajadus.

Kohanimed

Nõuandekomitee soovib laiendada vähemuskeelsete kohanimedede kasutamist koos eestikeelsete kohanimedega.

158. Aruandeperioodil antud küsimuses märkimisväärseid arenguid ei toimunud. Muudetud ei ole ka õigusakte selles vallas. Varasemates aruannetes on selgitatud Eesti seadusandlust ja selle kohaldamise praktikat.

159. Kohanimeseadus reguleerib Eesti kohanimedede määramist ja kasutamist ning selle üle järelevalve teostamist. Seaduse eesmärk on tagada Eesti kohanimedede ühtlustatud kasutamine ning kultuuriliselt ja ajalooliselt väärtuslike kohanimedede kaitse. Rahvusvähemuste kohanimedede kaitse hõlmab kultuuriliselt ja ajalooliselt väärtuslikke kohanimesid eelkõige eesti-rootsikeelseid kohanimesid Vormsil, Ruhnul, Noarootsis ja Loode-Eesti rannikualadel ning venekeelseid kohanimesid Petserimaal ja Peipsi järve ääres.

160. Põhja- ja Kirde-Eesti linnades nagu Sillamäe, Kohtla-Järve ja Narva, puuduvad sellise sümbolse väärtusega kultuurilis-ajaloolised vene nimed ning nende õiguslik loomine ja kasutuselevõtt oleksid eksitavad. Liiatigi kuulub kohalike omavalitsuste pädevusse nende territooriumil asuvate kohanimedede määramine ning juhul, kui kohalik omavalitsus ei ole seadusega tagatud võimalustest kasutada ajaloolisi kohanimesid, ei saa valitsus sekkuda kohaliku omavalitsemise pädevusse

Isanimed

Nõuandekomitee soovib seadusandluses lahendada isanimede dokumentide kandmise küsimus.

161. Eestis ei ole ajalooliselt isanime isikunime osana kasutatud ning see ei ole ametlik osa inimese nimest. Eestis kasutatakse perekonnanime. Nimede kasutamist reguleerib nimeseadus, mille § 3 lg 1 kohaselt koosneb isikunimi eesnimest ja perekonnanimest. Seadus kehtestab võrdsed normid füüsilise isiku nime (isikunime) andmise ja kohaldamise põhimõtted ja korra ning Eesti kodaniku ja Eestis viibiva välismaalase isikunime ühtse kasutamise alused.

162. Sellegipoolest ei tehta Eestis takistusi inimesele, kes soovib isanime praktikas kasutada. Isanime kasutamist erasuhtluses ei ole kuidagi õiguslikult reguleeritud ega piiratud. Samuti võib isik vabalt kasutada isanime ametiasutuste või kohaliku omavalitsuse asutustega suheldes ning nende poole erinevate avalduste või kirjadega pöördudes, millele vastatakse üldises korras. Veelgi enam, isik võib taotleda ametivõimudelt isanime kasutamist ametlikes dokumentides nimeosana ehk lisanimena. Isanimede seadusliku kaitse mitteandmine ei takista seega isanimede faktilist kasutamist, sh ametlikes dokumentides.

Artikkel 12

1. Pooled võtavad vajaduse korral meetmeid haridus- ja teadusvallas, et edendada oma vähemus- ja enamusrahvuse kultuuri, ajaloo, keele ja religiooni tundmist.

2. Sellega seoses tagavad pooled muu hulgas õpetajate koolituse vastavad võimalused ja õpikute kättesaadavuse ning soodustavad eri ühiskonnagruppidesse kuuluvate õpilaste ja õpetajate vahelisi sidemeid.

3. Pooled kohustuvad looma rahvusvähemustesse kuuluvatele isikutele võrdsed võimalused hariduse saamiseks kõigil tasemetel.

Nõuandekomitee soovitab kakskeelse hariduse sisseviimist ning tähelepanu pöörata kultuuridevahelisele dialoogile hariduses.

163. Eesti haridussüsteem võimaldab avalikust eelarvest finantseeritud koolides hariduse omandamist ka teistest keeltes peale riigikeele. Venekeelne haridus on kättesaadav nii munitsipaal-, riigi- kui erakoolides kõigil tasemetel: eel-, põhi- ja keskkoolitasemel, samuti ka kutse- ning mõnedes kõrgkoolides. Põhiharidust omandavatele õpilastele, kelle emakeel ei ole õppekeel, korraldab kool keele- ja kultuuriõpet, kui seda soovivad vähemalt kümme sama emakeele või koduse suhtluskeelega õpilast (põhikooli- ja gümnaasiumiseadus § 21 lg 5).

164. Keele- ja kultuuriõppe korraldus on reguleeritud Vabariigi valitsuse määrusega nr. 116, 19.08.2010. Kui keele- ja kultuuriõppe korraldamiseks on esitatud vähem kui kümme taotlust, otsustab kool keele ja kultuuriõppe võimaldamise koostöös valla- või linnavalitsusega (§ 3 lg 2), kuid seda võimalust ei kasutata väga laialt. Põhjuseid on siinkohal mitmeid: rahvusvähemuste esindajad elavad hajutatult, kultuuriseltside liikmete lapsed ei õpi ühes koolis ja valikaine õppimisvõimaluste loomiseks vajalikku õpilaste arvu on keeruline ühes konkreetses piirkonnas kokku saada, napib ka kvalifikatsiooninõuetele vastavaid rahvuskultuuri õpetajaid. Seetõttu eelistatakse emakeelt õppida pigem mitteformaalselt rahvuskultuuriseltside pühapäevakoolides.

165. Eestis on registreeritud ligi 40 pühapäevakooli, mis tegelevad eri rahvustest lastele päritolumaa kultuuri, keele ja kommete õpetamisega. Riiklikult toetatakse pühapäevakoolide tegevust, õpetajate koolitust Eestis ja päritolumaal ning Eesti kultuuri tundmaõppimist. 2014/2015. õppeaastal toetas Integratsiooni Sihtasutus 23 pühapäevakooli tööd, 2015/2016. õppeaastal 29 ja 2017/2018 õppeaastal rahastati 30 erineva pühapäevakooli tegevust kogumahas 135 713 eurot.

166. Üldised haridust puudutavad põhimõtted ei ole võrreldes eelmiste aruandeperioodidega muutunud. Allpool antakse ülevaade Eesti ühtse haridussüsteemi edendamisel, mis mh suunatud komitee tõstatatud küsimustega tegelemisele.

167. 2018. aasta OECD haridusstatistika (Education at a Glance 2018) toob esile, et Eestis on laste alus- ja põhihariduse saamise võimalused teiste riikidega võrreldes väga õiglased, tuues välja, et Eestis ei mõjuta perekonna sotsiaalne või majanduslik seisund ega vanemate haridustase laste osalemist koolieelses hariduses.

168. Uussisserändajatest laste toetamiseks hariduse omandamisel on ellu viidud näiteks Tartu Ülikooli projekt **AMIF2016-12** (varjupaiga-, rände- ja integratsioonifondi toetatud projekt) **“Uussisserändajate kohanemise toetamine koolis”**. Projekti eesmärk oli toetada uussisserändajate kohanemist Eesti haridussüsteemis läbi koolikogukonna eesmärgistatud ja koordineeritud tegevuse. Projekt tugines kooliväärtustele: sallivus, sõbralikkus ja koostöö ning on suunatud meeskondadele, kuhu kuuluvad juhtkonna- ja tugisüsteemi liikmed, erinevate kooliastmete õpetajad, lastevanemate esindajad ja kohalike omavalitsuste haridusametnikud.

Meeskond töötas välja koolituskontseptsiooni, sellele vastava õppematerjalide sisu ning tagasiside ja seire materjalid. Samuti viidi läbi koolitused „Liitev klass–liitev kool“ (24 h) neljale rühmale (25-28 inimest rühmas), kokku läbib koolituse 100-112 inimest.

169. Vastavalt Eesti Vabariigi põhiseadusele, haridusseadusele, koolieelse lasteasutuse seadusele, põhikooli- ja gümnaasiumiseadusele, erakooliseadusele, kutseõppeasutuse seadusele, rakenduskõrgkooli ja ülikooli seadustele on kõigil Eestis legaalselt viibivatel ja rahvusvahelise kaitse saajatel või rahvusvahelist kaitset taotlevatel isikutel õigus omandada haridust eelpoolnimetatud seadustes sätestatud tingimustel ning juurdepääs haridusele ei sõltu inimese keelest, kultuurilisest ning rassilisest taustast ja usulistest tõekspidamistest. Hariduse kättesaadavust reguleerivad seadusandluse sätted ei ole võrreldes eelmiste aruandeperioodidega muutunud.

170. Haridus- ja Teadusministeerium pakub Euroopa Sotsiaalfondi toel programmi „Täiskasvanuhariduse edendamine ja õppimisvõimaluste arendamine“ raames tasuta koolitusi. Kursused toimuvad kutseõppeasutustes ja kutseõpet pakkuvates rakenduskõrgkoolides. Rahastatakse ka projekte, mis võimaldavad parandada täiskasvanute ligipääsu haridusele, näiteks võimaldatakse projektide raames ettevalmistuskursusi, e-kursusi, koolides tugitöötajate palkamist, lapsehoiuteenuse pakkumist. Lisaks rakendatakse varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist (VÕTA) õppeasutusse sisseastumisel ja õppekava täitmisel ning kutsehariduses õpingute lõpetamiseks.

Roma laste haridus

171. Eesti lähtub ühtsuskooli põhimõttest, Eestis ei ole koole ega klasse, mis tugineksid vahetegemisele sotsiaalse, rahvuse või muude tunnuste alusel. Rahvastikuregistri andmetel (2018) on Eesti elanikest end romana määratlenud 649 inimest (0,05% elanikkonnast). Roma elanikkond elab hajutatult üle Eesti. Roma aumeid Eestis ei ole. Kõige suurem romade kogukond oli 2018. a Valga vallas (209 roma), Tallinnas (70 roma) ja Tartus (68 roma). Teistes omavalitsusüksustes jääb romade arv alla 50.

172. Roma lastele tagatakse võrdselt koos kõigi Eestis seaduslikult elavate lastega võrdne juurdepääs kvaliteetsele haridusele ning nad on täielikult hõlmatud ühtsesse Eesti haridussüsteemi. Roma päritolu lapsed õpivad ühtsete riiklike õppekavade alusel eesti või vene õppekeelega koolis kõrvuti eesti keelt emakeelena või vene keelt emakeelena rääkivate õpilastega.

173. Eesti Hariduse Infosüsteemi märgitakse õpilase ema- või kodune keel lapse või vanema ütluse alusel, seega on oma emakeele või esimese keele määratlemine inimese vaba valik. Rahvastikuregistri andmetel koolikohustuslikus eas (7-16 a) roma lapsi oli 2018. aastal 62.

174. 2017/2018. õppeaasta andmete põhjal on roma keele kui koduse keele alusel end määratlenud 55 üldhariduskoolide õpilast. Nimetatud 55 õpilasest 50 õpivad põhikooli riikliku õppekava alusel tavakoolis, kolm õpilast põhikooli lihtsustatud õppekava alusel samuti tavakoolis ja kaks 11 õpilast põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava alusel hariduslike erivajadustega laste koolis. Gümnaasiumiastmes ei ole ükski gümnaasiumiõpilane oma emakeeleks roma keelt märkinud.

175. 2014-2016 viisid üheskoos ellu Haridus- ja Teadusministeerium, Justiitsministeerium ja Sotsiaalministeerium projekti „Uussisserändajatest-lastele ja roma lastele suunatud õppenõustamise kvaliteedi parandamine“.

176. Projekti eesmärk oli parandada uussisserändajatest-lapsi ja roma lapsi õpetavatele pedagoogidele suunatud õppenõustamisteenuseid ning tõsta tugispetsialistide pädevust valdkonnas ning kättesaadavust kohalikul tasandil. Projekti käigus viidi läbi supervisiooniseminarid õpetajatele, koolijuhtidele, nõustamiskeskuste spetsialistidele ja teistele seotud asutuste esindajatele, kus osales 242 spetsialisti. Viidi läbi täiendkoolitusi 73 õpiabi- ja nõustamiskeskuste spetsialistile, et luua jätkusuutlik nõustamissüsteem, mis toimiks edasi ka pärast projekti lõppu. Projekti käigus loodi SA INNOVE kodulehe alamleht „muukeelne laps“ ja roma päritolu õpilaste õppenõustamise teemal (<https://www.innove.ee/oppevara-ja-metoodikad/muu-kodukeelela-laps/>).

177. Projekti tulemusena suurenes koolide kindlus töös uussisserändajate lastega ja roma päritolu lastega. 2017. aastal käivitas Kultuuriministeerium Euroopa Komisjoni rahastusel 12-kuulise projekti romade lõimumist toetava siseriikliku võrgustiku arendamiseks. Projekti tegevused on suunatud ministeeriumidele, kohalikele omavalitsustele ja omavalitsusasutustele, kuid eelkõige roma noortele ja roma naistele. Projekti põhieesmärkideks on ärgitada koostööd romade lõimumist toetavate sidusrühmade vahel, tuvastada noored romad, kes on huvitatud aktiivsest osalusest kodanikuühiskonnas ja seda toetavatest koolitustest eesmärgiga saada tulevikus roma kogukonna eestkõnelejaks ja/või roma laste haridustee toetajaks/kultuuritõlgiks koolide ja kohalike omavalitsuste ning roma perede ja roma kogukonna vahel. Projekti raames viiakse muuhulgas läbi küsitlus roma lastega töötavate õpetajate ja tugispetsialistide seas ning seminar parimate praktikate jagamiseks.

Alusharidus

178. Alusharidust on võimalik omandada koolieelsetes lasteasutustes (edaspidi *lasteaed*). Kohalikel omavalitsustel on kohustus tagada kõigile oma teeninduspiirkonna 1,5 – 7- aastastele lastele, kelle vanemad seda soovivad, võimalus käia teeninduspiirkonna lasteaias.

179. Koolieelse lasteasutuse seaduse (§ 8) järgi toimub koolieelsetes lasteasutustes (kuni 7-aastased lapsed) õppe- ja kasvatustegevus eesti keeles. Kohaliku omavalitsuse volikogu otsusel võib see toimuda ka mõnes muus keeles. Lasteasutuses või selle rühmas, kus õppe- ja kasvatustegevus ei toimu eesti keeles, on eesti keele õpe koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas ettenähtud mahus kohustuslik. Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava alusel tagatakse eesti keelest erineva emakeelega lapsele eesti keele õpe.

180. Lasteaias või selle rühmas, mille õppe- ja kasvatustegevus ei toimu eesti keeles, alustatakse laste eesti keele õpet kolmeaastaselt kas:

- 1) eraldi keeletegevuste kaudu;
- 2) keeleõpet teiste tegevustega lõimides;
- 3) osalise keelekümbluse metoodikat rakendades.

181. Viieaastaste laste eesti keele õpetamisel võib üle minna täieliku keelekümbluse metoodika rakendamisele. Kui õppe- ja kasvatustegevus toimub rühmas eesti keeles, omandavad mitte-eesti kodukeelega lapsed eesti keele kas:

- 1) lõimitud tegevuste kaudu, millele võib lisanduda eesti keele tugiõpe;
- 2) täieliku keelekümbluse metoodikat rakendades.

182. Eesti keele õppe eeldatavate tulemuste kavandamisel arvestatakse nii laste arengutaset, vanust kui ka eesti keele õppe mahtu ning metoodikat. Erivajadustega lapsele koostatakse eesti keele kui teise keele õpetamiseks vajadusel individuaalne arenduskava.

183. Eesti Hariduse Infosüsteemi andmete alusel on Eestis 628 lasteaeda, neist 516 eesti õppekeel, 106 on vene õppekeel ja 6 inglise õppekeel. Vene õppekeelega lasteasutused paiknevad enamasti linnades ja piirkondades, kus venekeelne elanikkond moodustab enam kui 40% (Ida-Virumaa, Harjumaa, sh Tallinn). Keelekümbluses osaleb 4,9% lasteaia käivatest lastest, 78,2% lastest on eesti ja 17% vene õppekeelega rühmades (EHISE 2017/2018. õa andmed).

184. Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2011 tulemustest selgub, et 80% vene ja muu emakeelega vastajatest eelistavad eestikeelse õppe algust juba lasteaia. EHISE 2013–2017 andmete alusel on suurenenud vene emakeelega laste osalus eesti õppekeelega lasteaia rühmades ja vähenenud vene õppekeelega lasteaia rühmades.

185. **Tabel:** Lapsed koolieelsetes lasteasutustes õppekeele lõikes 2017/2018 õppeaastal (allikas: Haridussilm)

Õppekeel	Õpilaste arv
Eesti	52 345
eesti (keelekümblus)	3 214
inglise	89
vene	11 247
Kokku	66 895

186. Lasteaedade eesti keele kui teise keele õpetamise tegevuskava arendamiseks alushariduses kaardistati 2017. a valdkonna õppematerjal, täienduskoolitus ja takistused eesti keele kui teise keele õpetamisel. Peamised puudujäägid olid lasteaedade täienduskoolituse ja õppematerjalide kättesaadavuses. Analüüsi tulemuste põhjal olid eesti keele koolitused ja nõustamine võimaldatud keelekümblusprogrammiga liitunud lasteaedadele. Samas eesti keele kui teise keele õpetajate, eesti ja muu õppekeelega lasteaedade õpetajate koolitusvajadused eesti keele valdkonnas olid katmata. Analüüsi tulemusena koostati ettepanekud ja tegevuskava eesti keele õppematerjali ja täienduskoolituse võimaldamiseks.

187. Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava seostatakse põhikooli riikliku õppekavaga. Eesti keele raskusastmed tähistatakse keeletaseme tähisega (pre A1, A2). Tallinna Ülikooli ja Vaasa Ülikooli koostöös on väljaarendatud rahvusvaheline moodul keelekümbluse õppe töhustamiseks ülikoolides. Briti Nõukogu programmi abil toetati 2016–2018 Ida-Virumaa lasteaedade eesti keele kui teise keele õpet ja võrgustikutööd. Koostöös SA-ga Innove on kavandatud 2017/2018 täienduskoolitus keelekümblus-, muu õppekeelega ja eesti keele kui teise keele tugiõpet võimaldavate rühmade õpetajatele.

188. Alates 2009. a eraldatakse riiklikult kohalikele omavalitsustele toetust eesti keele õppe korraldamiseks lasteaedades (alates kolmeaastastest lastest).

Artikkel 14

1. Pooled kohustuvad tunnistama iga vähemusrahvusesse kuuluva isiku õigust õppida oma vähemuse keelt.

2. Piirkondades, kus vähemusrahvusesse kuuluvad isikud on traditsiooniliselt asunud või kus nende arv on suur, püüavad pooled võimaluste piires ja oma haridussüsteemi raames piisava

vajaduse korral tagada vähemusrahvusesse kuuluvatele isikutele võrdsed võimalused vähemuse keele õppimiseks või õpetuse saamiseks selles keeles.

3. Käesoleva artikli lõiget 2 rakendatakse, takistamata riigikeele õppimist või riigikeelset õpetust.

Põhiharidus, kutseharidus, kõrgharidus

Nõuandekomitee soovib pöörata tähelepanu keskkoolides eestikeelsele õppele üleminekul selle paindlikkusele ja konsulteerimisele vähemusrahvuste esindajatega.

Põhiharidus

189. Võrrelduna eelmise aruandeperioodiga ei ole põhiharidust reguleerivas seadusandluses olnud olulisemaid muudatusi. Üleminek 60/40 eestikeelsele õppele on lõpule viidud ning toimib hästi, varasemad diskussioonid selles küsimuses on tänaseks vaibunud. Nüüd ootab samasugune ümberkujundamine ees kutseharidust.

190. **Tabel:** Õpilased põhihariduse statsionaarses õppes 2017/2018 õppeaastal (allikas: Haridussilm)

Õppekeel	Õpilaste arv
Eesti	95 876
eesti (keelekümblus)	7 099
Inglise	520
Soome	66
Vene	22 188
Kokku	125 749

191. Lisaks alusharidusele suureneb järjest ka üldhariduses kasvanud huvi keelekümblusprogrammi vastu ning kümne aastaga on programmis osalevate õpilaste arv enam kui kahekordistunud. Kui 2008 osales üldhariduskoolide programmis 3295 õpilast, 2013/2014 4907 õpilast, siis 2017/2018 juba 7099 õpilast. Keelekümblusprogrammi eesmärk on tagada õpilaste hea ettevalmistus kõikides ainetes vastavalt riiklikule õppekavale ning eesti, vene ja vähemalt ühe võõrkeele kõrge funktsionaalne valdamine. Programmi eduteguriteks on olnud õpetajate ja koolijuhtide mahukas koolitus nii teises keeles õpetamise meetodika kui muudatuste juhtimise ja koolikeskkonna kujundamise osas.

192. Eesti üldhariduskoolides õpib veidi enam kui 400 õpilast, kes on uussisserändajad. Keskmiselt lisandub õppeaasta jooksul Eesti koolidesse kuni 50 välispäritolu õpilast. Nende õpilaste arengu toetamiseks pakutakse nii SA Innove kui ka ülikoolide poolt õpetajate täiendõpet ja nõustamist. Õppijatele pakutakse esimese kolme õppeaasta jooksul intensiivset eesti keele õpet, mis toetaks nende kohanemist Eesti ühiskonnas, samal ajal hoides alal nende emakeelt. Kavandatud on tegevused uussisserändaja individuaalsetest vajadustest lähtuva keele- ja kultuuriõppe korraldamist. Sel teemal on läbi viidud ka erinevaid uuringuid¹.

Kutseharidus

¹ Muukeelne laps Eesti koolis, Tallinna Ülikool, Toomela, a. et al 2012 <http://dspace.ut.ee/handle/10062/40681>
Uusimmigrantõpilaste akadeemiline ja sotsiaalne toimetulek Eesti üldhariduskoolis, MindPark 2013
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/41933/Uuringuaruanne_MindPark.pdf?sequence=1

193. Eestis on 2017/2018. õppeaastal 33 kutseõppeasutust, millest 26 olid riigi-, 3 munitsipaal- ja 4 eraomandis. Lisaks saab kutseharidust omandada 6 riigi rakenduskõrgkoolis. Kutseõpet pakkuvatest asutusest ühes on õppekeeleks vene keel (3%), 14 õppeasutuses saab õppida nii eesti kui ka vene keeles (36%), 1 kutseõppeasutuses on õppekeelteks märgitud eesti, vene ja inglise keel ning 1 kutseõppeasutuses eesti, inglise ja läti keel. Ainult eesti õppekeelelega on 22 asutust (56%).

194. **Tabel:** Õpilaste osakaal õppekeele järgi kutsehariduses 2017/2018. õppeaastal (allikas: Haridussilm)

Õppekeel	Õpilaste arv
Eesti	19 102
Inglise	6
Läti	
Vene	5 035
Kokku	24 143

195. Jätkuvalt vajab tähelepanu eesti keele õppe kvaliteet vene õppekeelelega kutsekoolides. Lõimumiskavas püstitati 2018. aastal eesmärgiks, et Eestis kutsehariduse omandanu valdab eesti keelt oma haridustasemele ja kvalifikatsiooninõuetele vastavalt ning on konkurentsivõimeline Eesti töajöuturul. 2014/2015. õppeaastal algas ka kutseõppeasutuses etapiivisiline üleminek eestikeelsele õppele.

196. 2013 jõustunud kutseõppeasutuse seaduse §57 lg 1 kohaselt peab hiljemalt 2020. aasta 1. septembriks kutsekeskhariduse õppekavadel toimuma vähemalt 60 % õppest eesti keeles. See eesmärk põhineb 2011. a üldharidus reformil, kus sama eesmärk saavutati. Säte ei puuduta erakoole. Kohustusliku eesti õppekeele säte puudutab ainult kutsekeskharidust. Muu õppekava õppekeele otsustab kooli pidaja.

197. 2013. aastal uuendati kõik kutsekeskharidusõppe aluseks olevad riiklikud õppekavad. Sealhulgas uuendati sotsiaalainete moodulit (nt õpiväljundid ja hindamiskriteeriumid kultuurilise mitmekesisuses, üldnimlike väärtused ja demokraatia ning jätkusuutlik areng).

198. Kohustusliku eesti õppekeele säte puudutab ainult ühte õppeliiki – kutsekeskharidust. Muu õppekava õppekeele otsustab kooli pidaja. Õppekaval, kus on eesti keelest erinev õppekeel, on eesti keele õpe kohustuslik kooli õppekavas sätestatud mahus, mis tagab eesti keele oskuse tasemel, mis on vajalik omandatud erialal töötamiseks.

199. Tööturu vajadustele vastava hariduse arendamise (PRÕM) 2014-2020 projekti tegevuse 8.8. „Täiendav keeleõpe kutse- ja kõrghariduses“ alategevused toetavad kutse- ja kõrghariduse õppurite akadeemilise ja erialase eesti keele ning võõrkeelte õpet, kutseõppeasutuste juhtide ja personali nõustamist mitmekeelse ja -kultuurilise õpikeskkonnaga toimetulekul. Tegevuse kutsehariduse õppurite täiendav üld- ja erialase eesti keele kui teise keele õpe raames korraldatakse kutseõppeasutuste vajaduste alusel vastavalt õppijate vajadustele täiendavat eesti keele õpet eesti keelest erineva emakeelega õppuritele, sh neile kes õpivad venekeelsetes õpperühmades. Tegevusega toetatakse kutsekeskharidusõppes eesti õppekeelele üleminekut. Vajadusi aitavad kaardistada põhikooli ja gümnaasiumi eesti keele eksamite tulemused ning kutsestandardites kehtestatud keelenõuded.

200. Keeleõpet korraldatakse praktilise töö ja praktika käigus eestikeelses keskkonnas, nt eesti õppekeelelega kutseõppeasutuses, lisatundide, kursustena ning tunnivälise tegevusena

(õpilasvahetused, kultuuriprogrammid, õppekäigud jne) või kombineeritud õppena. Tegevuse tulemusena paraneb õppurite eesti keele kui teise keele oskus ning nõustatud koolides on tagatud muukeelsete õpilaste (k.a. uusimmigrandid) parem toimetulek (õpetajate ja õpilaste rahulolu on suurenenud ja õpitulemused paranenud).

Kõrgharidus

201. Eestis on võimalik kõrghariduse tasemel õppida 20 õppeasutuses eesti, vene või inglise keeles. Enamasti on õppekeeleks eesti keel, 2016/2017. õppeaastal õppis 86% 1. ja 2. astme üliõpilastest eesti keeles, 12% inglise keeles ning 2% vene keeles.

202. **Tabel:** 1. ja 2. astme üliõpilaste osakaal õppekeelte lõikes 2012/2013–2017/2018 õppeaastal (allikas: Haridussilm)

Õppekeel	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
eesti keel	92%	92%	90%	89%	87%	86%
inglise keel	4%	6%	7%	9%	11%	12%
vene keel	4%	2%	2%	2%	2%	2%

203. 2013. aastal jõustunud kõrgharidusreformi tulemusena on alates 2013/2014. õppeaastast kõrgharidustasemel eestikeelsetel õppekavadel täiskoormusel õppivatel üliõpilastel õigus õppida avalik-õiguslikes ülikoolides ja riigirakenduskõrgkoolides tasuta. Täiskoormusel õpivad üliõpilased, kes täidavad kumulatiivselt 75%-100% õppekavast. Kõrgkoolil on õigus nõuda üliõpilaselt osalist õppekulude hüvitamist täitmata ainepunktide eest, kui ta täidab vähem kui 30 ainepunkti semestris. Samuti on ülikoolil õigus pakkuda tasuta õpet soovi korral ka nt inglisekeelsetel õppekavadel.

Artikkel 15

Pooled loovad vähemusrahvusesse kuuluvatele isikutele eeldused tegusaks osalemiseks kultuuri-, sotsiaal- ja majanduselus ning ühiskonnaasjades, eelkõige neid puudutavas osas.

Vähemusrahvustega konsulteerimine, vähemusrvuste osalemine kultuurielus

Nõuandekomitee soovitab laiendada konsultatsioonivõimalusi vähemusrahvustega väljaspoole kultuuri valdkonda teistesse ühiskonnaelu valdkondadele, sh osalemisele poliitikas.

204. Põhiseaduse kohaselt teostab kõrgeimat riigivõimu rahvas Riigikogu valimiste ning rahvahääletuse teel. Riigikogu valimistel saavad hääletada vähemalt 18-aastased Eesti kodanikud. 2017. aastast langetas Riigikogu kohalike omavalitsuste volikogude valimistel hääletamiseks nõutavat iga 16 eluaastale. Kohalikel valimistel saavad hääletada ja kandideerida Eesti ja EL-i kodanikud. Samuti on kohalike omavalitsuste volikogude valimistel hääletamisõigus välismaalasel, kes elab Eestis pikaajalise elaniku elamisloa või alalise elamisõiguse alusel.

205. Õigus kuuluda poliitilisse erakonda on vähemalt 18-aastastel teovõimelisel Eesti kodanikul ja Euroopa Liidu kodanikul, kes ei ole Eesti kodanik, kuid kes elab püsivalt Eestis. Erakond on kodanike vabatahtlik poliitiline ühendus, mille eesmärgiks on oma liikmete ja toetajaskonna poliitiliste huvide väljendamine ning võimu teostamine. Kuigi Riigikogusse

võivad kandideerida vaid Eesti kodanikud, ei ole sellest hoolimata piiratud nende isikute muid õigusi väljendada oma poliitilisi seisukohti ja veendumusi.

206. Üksikisikutele ning kodanikeühendustele on loodud võimalusi riigivalitsemises vahetult osaleda, osalusveebi kaudu. Õigusaktide eelnõud avaldatakse e-õiguse keskkonnas.

207. Eestis on igapäevaelus põhiseaduslik õigus moodustada ühendusi, liite ja klubisid, kaitsta oma huve ja väljendada vabalt veendumusi. Kehtiv mittetulundusühingute seadus kehtestab õigused ja võimalused kultuurilisteks tegevusteks. Seadus ei piira osalemist ühenduste juhtorganite töös kodakondsus- ega rahvuspoliitiliselt. Mittetulundusühingute seaduse §26 kohaselt võib juhatuse liige olla iga teovõimeline isik, sihtasutuste seaduse § 17 kohaselt peab vähemalt poolte juhatuse liikmete elukoht olema Eestis, mõnes teises Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) liikmesriigis või Šveitsis. Alates 15.01.2018 kaotati nõue, et vähemalt pooled mittetulundusühingu juhatuse liikmetest peavad elama Eestis, mõnes teises EMP liikmesriigis või Šveitsis.

208. 2017 integratsiooni monitooringus kohaselt on kuulumine mõnda ühendusse või seltsi ühtlaselt vähenenud kõigis ühiskonnarühmades – ühtegi ühendusse ei kuulu 83% eestlastest ja 87% teistest rahvustest Eesti kodakondsusega elanikest, määratlemata kodakondsusega elanikest ei ole 92% ühegi seltsi ega ühenduse liige.

209. 2017 integratsiooni monitooringus on riigiidentiteeti määratletud Eesti kui ühelt poolt rahvusriigi ja teiselt poolt kodanikuriigi põhimõtete toetamise alusel. Eestivenelaste puhul käsitletakse tugevat riigiidentiteeti Eesti rahvusriigi sümbole ja põhimõtete toetamisena, eestlaste puhul aga valmidusena kaasata vähemusrahvuste liikmed Eesti ühiskonda võrdõiguslikkuse põhimõtte alusel. Integratsiooni monitooringu tulemuste analüüsist selgub, et neli viiendikku nii eestlastest kui ka teisest rahvusest inimestest on tugeva või keskmise tugevusega riigiidentiteedi kandjad.

210. Võrreldes 2015. aasta integratsiooni monitooringuga oli 2017. a ebavõrdsuse tajutav teistest rahvustest elanike seas oluliselt langenud. Suuremal määral tunnetatakse võimalust rääkida kaasa poliitikas, kohaliku elu korraldamises ja kodanikuühendustes. 90% eestlastest leidis, et Eesti riik kaitseb nende õigusi ja pakub avalikke hüvesid, teiste rahvuste esindajatest oli samal seisukohal 79% (2015. aastal 74%). Sealjuures ei erine hinnangud osalemisele poliitilises tegevuses Eesti kodakondsusega ja kodakondsuseta teistest rahvustest elanike vahel. Positiivsena võib nimetada, et paari viimase aastaga on 8 protsendipunkti võrra vähenenud nende teistest rahvustest inimeste osakaal, kes arvavad, et neil pole võimalik ühiskonda mõjutada (2015. aastal arvas nii 61%).

211. Erinevad lõimumis-, haridus, kultuuri- ja sotsiaalvaldkonna valdkondlikud arengukavad ning sätestatud strateegilised eesmärgid pööravad tähelepanu eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste ühiskonnaelus osalemise toetamisele, sõltumata nende kodakondsusest või rahvuslikust kuuluvusest. Ühiskonnaelus aktiivse ja tulemusliku toimetuleku saavutamiseks toetatakse välispäritolu taustaga pikaajaliste elanike ja uusimmigrantide riigikeeleoskuse omandamist, kohanemisprogramme ja kodakondsuse omandamist eesmärgiga vähendada erinevusi tööturul ja kodanikuühiskonnas osalemises ning edendada sidemeid teiste ühiskonnaliikmete ja riigiga. Erinevate poliitikavaldkondade tegevused toetavad lõimumisvaldkonna eesmärkide elluviimist.

212. 2014. aastal kiitis Vabariigi Valitsus heaks lõimumisvaldkonna arengukava Lõimuv Eesti 2020 ja selle rakendusplaani aastateks 2014-2020. Rakendusplaani elluviimise kohta teeb valitsusele iga-aastaseid ülevaateid valdkonda koordineeriv Kultuuriministeerium.

213. Arengukava elluviimisele aitavad kaasa 8 ministeeriumit ja riigikantselei. Lõimumiskava strateegiline juhtimine toimub kollegiaalsete organite – lõimumiskava juhtkomitee ja -rühma kaasabil, kuhu kuuluvad kohalike omavalitsuste esindusorganisatsioonide ja kodanikuühendustega, sh rahvusvähemuste konsultatiivorganite esindajad.

214. Lõimumiskava juhtkomitee ülesanneteks on teha vajaduse korral kultuuriministri kaudu Vabariigi Valitsusele ettepanekuid arengukava Lõimuv Eesti 2020 ja selle rakendusplaani muutmiseks ning algatada järgmise perioodi lõimumiskava koostamine. Lõimumiskava juhtrühma ülesandeks on koondada regulaarselt teavet lõimumiskava rakendusplaani, samuti seotud strateegiate elluviimise kohta ning analüüsida regulaarselt lõimumise ja sellega seotud protsesside arengut, jagada teavet arengukava elluviivatele ja kasusaavatele osapooltele ning avalikkusele.

215. Lõimumiskava elluviimist arutatakse regulaarselt rahvusvähemuste kultuurinõukoja nõupidamistel ja nõukoja ettepanekutega arvestatakse tegevuste kavandamisel ja elluviimisel.

216. Kehtiva arengukava Lõimuv Eesti 2020 koostamiseks toimusid kahepoolsed kohtumised Kultuuriministeeriumi ja teiste ministeeriumite ja nende haldusala asutuste vahel, et selgitada välja eri poliitikavaldkondade tegevuste seoseid. Samuti toimusid eesti, inglise ja vene keeles aruteluseminarid sihtrühma (rahvusvähemuste) esindajatega, et saada ülevaade nende vajadustest ja poliitika potentsiaalsetest väljakutsetest.

217. Arengukava koostamine koosnes viiest kesksest etapist:

1. Olukorra kaardistamine: 15 teematöörühmas koondati ja analüüsiti infot lõimumisvaldkonna varasematest tegevustest, hetkeolukorrast, olulisematest probleemidest ja tulemustest. Viidi läbi täiendavad lõimumisarutelud Euroopa kolmandate riikide kodanikega, eesmärgiga kaasata see sihtgrupp Eesti uue lõimumispoliitika kujundamisse.
2. Kontseptsiooni väljatöötamine: ilmnenu vajaduste põhjal sõnastati prioriteetsed valdkonnad, tegevussuunad, eesmärgid ja visioon.
3. Lahendusteede väljatöötamine: kaardistati tulemuste saavutamiseks vajalikud meetmed, seosed teiste arengukavadega, määrati tegevuste sihtrühmad ja oodatavad tulemused.
4. Rakendusplaani koostamine: koordineeriti asjaomaste ministeeriumitega lõimumiskava rahalised ressursid, ajakava ning tegevuste ellurakendamise võimalused.
5. Arengukava lõppdokumendi koostamine. Koostati ja kooskõlastati arengukava ja selle rakendusplaani aastateks 2014–2017 asjaomaste ministeeriumitega.

218. Arengukava koostamist toetas valdkonna ekspertidest ja teadlastest koosnev ekspertrühm. Arengukava koostamisel arvestati lisaks eksperdiarvamustele ka individuaalsete sisenditega, mida oli võimalik anda kava koostamise ajal avatud veebilehe kaudu igapäev eesti, vene või inglise keeles.

219. 2018. aastal algas uue lõimumisvaldkonna arengukava Lõimuv Eesti 2030 väljatöötamine, toimusid esmasel arutelul sidusministeeriumide ja teiste partneritega, sh rahvusvähemuste kultuuriseltside esindajatega, 2019. aasta jaanuaris korraldati lõimumisvaldkonna laiapõhjaline visiooniseminar, kus rühmaaruteludes osales üle 100 lõimumisvaldkonnaga seotud ja sellest huvituva inimese. Käesoleval aastal jätkuvad avalikud

konsultatsioonid üle Eesti, samuti on igapäevane võimalus osaleda kava koostamises avaliku veebi kaudu.

220. 2019. aastal on kavas viia läbi eelmise arengukava mõjude hindamine ja kirjutada uue arengukava tekst. Neli peamist teemavaldkonda on esialgsete kokkulepete kohaselt side riigiga, kogukondadevahelised kontaktid, majanduslik toimetulek ja eesti keele õppe tõhustamine ning kava läbivate teemadena haridus, ühine infoväli ja uued infotehnoloogilised lahendused.

221. Arengukava arutamine Riigikogus ja seejärel vastuvõtmine Vabariigi Valitsuse poolt on kavas 2020. aastal.

222. 2018. aastal alustas Siseministerium uue Kodanikuühiskonnaprogrammi 2021-2030 ettevalmistamist, mis on jätkuks kehtivale Kodanikuühiskonna arengukavale 2015-2020. Uue plaani koostamiseks toimusid tegevuskeskkonna seminarid, tulevikule ja võimalikele lahendustele keskenduvad aruteluseminarid. 2018 aasta lõpus toimusid seitsmes paigas üle Eesti arutelud kodanikuühiskonna tulevikust ehk kodanikuühiskonna mõttetalgud. Nii andis sadakond aktiivset inimest vabakonnast, avalikust ja äri sektorist Pärnus, Narvas, Paides, Tartus, Viljandis, Tallinnas ja Kuressaares oma panuse. Aruteludele olid kutsutud ja osalesid ka rahvusvähemuste organisatsioonide esindajad ja eri rahvustest Eesti elanikud.

223. 2019. aastal algas perioodi 2021-2030 katva kultuuripoliitika arengukava Kultuur 2030 väljatöötamine. Uue alusdokumendiga luuakse selge visioon kultuuri arengust ning keskendutakse horisontaalsetele, kõiki kultuurivaldkondi, sh rahvusvähemuskuultuurid, ühendavatele teemadele. Esmalt korraldatakse arutelud horisontaalsetel teemadel. Iga teema vedamist inspireerib teemajuht, kes raamistab horisontaalse teema, suunab arutelu ning jagab arutelu tulemusi teiste teemajuhtidega ja viib olulisimad tulemused teema arutelust dokumendi koostamisse. Lisaks horisontaalsetele teemadele planeerib Kultuuriministerium fookusgrupi kohtumisi oluliste partneritega kultuurivaldkonnast ning ülikoolide ja sidusministeriumide esindajatega.

224. Teemaaruteludele sai igapäevane veebis registreerida, üleskutsed seda teha saadeti rahvusvähemuste kultuurinõukojale ja rahvuskultuuri seltsidele. Ühele teemarihma kohtumisele kutsutakse 50 inimest. Kõik teised saavad võimaluse oma arvamust avaldada Kultuuriministeriumi kodulehel kirjalikult. Arutelud toimuvad 2019. aasta esimesel poolel, tulemuste esitamine ja teksti kirjutamine toimub 2019. aasta lõpus, dokumendi kooskõlastamine ja kinnitamine toimub plaani kohaselt 2020 aasta esimesel poolaastal.

225. 2018. a nimetati senine Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus Meie Inimesed ümber Integratsiooni Sihtasutuseks. Sihtasutuse tegevuse eesmärgiks on endiselt Eesti ühiskonna integratsioonile suunatud tegevuste algatamine ja toetamine eestlaste ja mitte-eestlaste seas ning sisserändega seotud tegevuste algatamine ja toetamine. 2019. aastast tegutseb sihtasutus Ida-Virumaal Narvas.

Osalemine majanduselus

Nõuandekomitee soovib pöörata enam tähelepanu vähemusrahvusesse kuuluvate isikute tööhõivele ning võtta selleks vajalike meetmeid enampuudutatud piirkondades, mis ei piirdu vaid keeleõppega.

226. Viimase viie aasta jooksul on olukord tööturul pidevalt paranenud. 20-64-aastaste tööhõive määr suurenes aastatel 2014-2018² 74%-lt 78,8%-ni, mis on Euroopa Liidu riikide seas üks kõrgemaid näitajaid. Tööhõive suurenes nii eestlaste kui mitte-eestlaste seas. 2018. aastaks oli eestlaste tööhõive määr kasvanud 76,2%-lt 80,4%-ni ning mitte-eestlastel 69,2%-lt 75,2%-ni. Viie aastaga vähenes hõivelõhe 7%-lt 5,2%-ni. Mitte-eestlaste hõive on väiksem Kirde-Eestis (Ida-Virumaal), kus töötus on kõrge ja vabu töökohti vähe. Samas on Tallinnas nii eestlaste kui mitte-eestlaste tööhõive määr üle 80%. Mitte-eestlaste hõivet mõjutab olulisel määral ka vanusstruktuur, kuna 50-74-aastaste osatähtsus tööealises rahvastikus on tunduvalt suurem mitte-eestlastel (47%) kui eestlastel (36%).

227. Koos tööhõive suurenemisega on vähenenud ka töötuse määr: 7,4%-lt 2014. aastal 5,7%-ni 2018. aastal. Kõrgeim on töötuse määr Ida-Virumaal 12,3%, kuid ka siin on märgata languse trendi. Viie aastaga vähenes töötuse määr 1,3 protsendipunkti võrra. Seejuures mitte-eestlaste töötuse määr langes kiiremini: 10,3%-lt 7,3%-ni. Eestlaste töötuse määr vähenes 6%-lt 4,9%-ni ning töötuse lõhe 2,4 protsendipunkti. Töötud mitte-eestlased on koondunud valdavalt kahte piirkonda: 46% elab Põhja-Eestis (sh. Tallinnas), kus töötus on kõige madalam ja 45% Kirde-Eestis, kus töötus on kõige kõrgem. Samaaegselt üldise töötuse vähenemisega vähenesid ka noorte töötus ja pikaajaline töötus.

228. Paralleelselt üldise töötusega on vähenenud ka registreeritud töötus. Seisuga 31.12.2018 oli Töötukassas registreeritud 31 081 töötut. Võrreldes 2014. aasta algusega on registreeritud töötus vähenenud 13% võrra. Registreeritud töötuse määr langes 5,7%-lt (31.01.2014) 4,8%-ni (31.12.2018). Seejuures on vähenenud ka eesti keelt mitteoskavate töötute arv ja osakaal kõigi töötute hulgas 32,3%-lt (31.03.2014) 23,5%ni (31.12.2018). Arvuliselt oli eesti keele mitteoskajaid 2018. aasta lõpus töötuks registreeritud 7298, mis on 36% võrra vähem kui 2014. a. alguses.

229. Prognooside kohaselt peaks hõive lähema paari aasta jooksul veel suurenema, mida toetavad nii vanaduspensioni ea tõus kui ka töövõimereformi rakendumine. Teisalt võib töövõimereformi tõttu suurenda ka töötus, kuna rohkem mitteaktiivseid inimesi suundub tööturule.

230. 2016. a maist kuni 2018.a lõpuni sai tööhõiveprogrammist 2017–2020 Ida-Virumaal täiendava teenusena töökohtade loomise toetust, et aidata tööle piirkonnas töö kaotanud inimesi ja vähendada kõrget regionaalset tööpuudust. Toetust said tööandjad, kes võtsid kahe kuu jooksul tööle vähemalt 20 töötut. Kokku loodi toetusega 645 töökohta, 17 ettevõtet. Jätkuna Ida-Virumaa töökoha loomise toetusele töötati välja piirkondlik töökoha loomise toetus, mida pakutakse 2019. aasta algusest kõrgema töötusega piirkondades sh Ida-Virumaal. Eesmärk on aidata kaasa piirkondade majandusarengule ja töötuse vähendamisele, toetus koosneb palgatoetusest ning koolituskulude hüvitamisest. Toetatakse tööandjat, kelle juures asub kahe kuu jooksul tööle vähemalt viis töötut.

231. Lisaks üleriigiliselt rakendatavatele meetmetele on Vabariigi Valitsus 2018. aastal heaks kiitnud Ida-Virumaa programmi täiendavad meetmed, mille eesmärk on Ida-Virumaa majanduse elavdamine ja piirkonna elukeskkonna atraktiivsuse suurendamine, nooremaeliste väljavoolu pidurdamine ning läbi piirkonna eelisarendamise mahajäämuse vähendamine teistest Eesti piirkondadest. Ida-Virumaa programm koosneb 9 Ida-Viru maakonna arengusse panustavast erinevaid valdkondi katvast tegevusest ja programmi eelarve perioodil 2018-2022 on kavandatud 23 600 000 eurot. Enim panustatakse tööstusettevõtluse arendamisse (14 390 838 eurot), millega kaasnevad kõrgema keskmise töötasuga töökohad ja väikeettevõtlusesse /

² 2018.a. I-III kvartali keskmine

ettevõtluse mitmekesistamisse (4 609 162 eurot) millega kaasneb ettevõtlusaktiivsuse tõus ja töökohad peamiselt turismi ja teenussektoris.

232. 2018. aastal käivitus programmi suurima mahuga tööstusettevõtete investeeringute toetusmeede. Ülejäänud tegevused on lepinguliste partnerite poolt ette valmistamisel ja avanevad taotlejatele järk-järgult 2019. aastal. Kuna suur osa tegevusi panustab ettevõtluskeskkonna arendamisse, hakkab oodatav mõju avalduma järk-järgult orienteeruvalt 2-3 aasta pärast.

233. Ida-Virumaa programmi tegevused:

- Toetusmeede tööstusettevõtete investeeringutele
- Eesti ja inglise keele õpe ettevõtjatele ja ettevõtete võtmetöötajatele
- Ettevõtjate arengu, ekspordialane ning uute tehnoloogiate kasutuselevõtuga seotud nõustamine ja koolitus
- Viru Filmifondi riiklik kaasrahastamine
- Üle-eestilise ulatusega spordi- ja kultuuriürituste käivitamine ja arendamine
- Äri- ja startup-inkubaatorite tegevuse toetamine, iduettevõtete ökosüsteemi arendamine
- Ida-Viru maakonna piirkondade konkurentsivõime tugevdamise toetuse reservnimekirja projektide lisarahastamine
- Tühjenevate korterelamute probleemistiku lahendamise toetusmeetme käivitamine
- Maakonna arengustrateegia oluliste tegevuste ja investeeringute elluviimise toetamine

234. Eesti regionaalarengu strateegia osana on koostatud Kagu-Eesti ja Ida-Virumaa tegevuskavad aastateks 2015-2020, mille seire raames jälgitakse süvendatult nende piirkondade arengut. Euroopa Sotsiaalfondi prioriteetse suuna „Tööturule juurdepääsu parandamine ja tööturult väljalangemise ennetamine” meetme „Tööturuteenused tagamaks paremaid võimalusi hõives osalemiseks“ raames on alates 2015. aasta septembrist rahastatud 25 projekti, mille eesmärk on soodustada väiksema konkurentsivõimega sihtrühmade tööle asumist ja tööturul püsimist.

235. Projektide kogumaht on 8 mln eurot. 2018. aasta mais jõustunud määruse „Töölalast konkurentsivõimet suurendavad teenused“ raames võimaldatakse anda toetust projektidele, mis pakuvad mittetöötavale ja mitteõppivale inimesele, kelle peamine suhtluskeel ei ole eesti keel, eestikeelses töökeskkonnas tööpraktikat koos mentorteenusega ning täiendavaid tegevusi töökoha leidmiseks. Ida-Virumaale on keskendunud kaks projekti, mille tegevused on suunatud noorte ja pikaajaliste töötute konkurentsivõime tõstmisele.

236. Erialaoskuste ja töökogemuseta noorte tööle aitamiseks osutab Töötukassa noortegarantii raames 2015. aasta algusest teenust „Minu esimene töökoht“, mille raames hüvitatakse tööandjale palgatoetusena osaliselt noore töötaja palgakulud esimesel tööaastal ning tööalase koolituse kulu (kuni 2500 eurot) kahe esimese tööaasta jooksul tingimusel, et tööandja sõlmib noorega töölepingu tähtajatult või vähemalt kaheks aastaks. Sihtrühmaks on 17-29-aastased noored, kes on töötuna registreeritud vähemalt neli kuud, kellel puudub erialane haridus ja kelle töökogemus on väike või puudub üldse. Noorte töötuse ennetamiseks viiakse koolides 8.-12. klasside õpilastele läbi tööturgu ja tööelu tutvustavaid töötubasid.

237. Teisest rahvusest inimeste tööturule toomiseks ja tööle aitamiseks jätkatakse individuaalsetest vajadustest lähtuvate tööturuteenuste pakkumist. 2014. aastal kasutas

Töötukassa andmetel tööturuteenuseid 15 785 eesti keelest erineva suhtluskeelega isikut, 2015 aastal osales tööturuteenustes 15 874 inimest, 2016. aastal 16 913 ja 2017. aastal 18 121 isikut. 2018. aastal osales tööturuteenustel 18 551 töötut. Tööturuteenustel osalejate osakaal registreeritud töötute hulgas, kelle põhiline suhtluskeel ei ole eesti keel, oli 2018. aastal 37,2% (keskmiselt kuus). Kõige enam osaleti tööturukoolitusel (24% kõikidest osalemistest), karjäärinõustamisel (18% kõikidest osalemistest) ja tööotsingu töötoas (14% kõikidest osalemistest). Tööturuteenuseid rahastatakse Tööturuteenuste ja -toetuste sihtkapitalist.

238. Eesti Töötukassa osutab Tööturuteenuste ja -toetuste seaduses (TTTS), Tööhõiveprogrammis (THP) ja Euroopa Sotsiaalfondi programmides sätestatud tööturuteenuseid. Erinevaid teenuseid osutatakse lähtudes isiku individuaalsetest vajadustest ja takistustest. Seejuures loetakse seaduse järgi üheks takistuseks vähene või puuduv eesti keele oskus (TTTS § 10 lg p 8).. Eesti keele oskuse parandamiseks pakutakse töötutele eesti keele õpet. Alates 2017. aastast saavad „Tööta ja õpi“ programmi raames eesti keelt õppida ka töötavad inimesed. Eesti keele koolitustel osalejate arv on kõikunud 1120st 2014. aastal 2793ni 2017. aastal. 2018. aastal sai eesti keele koolitust 1506 töötut ning 1525 töötavat inimest. Lisaks toetatakse „Tööta ja õpi“ programmist tööandjaid, kes oma töötajate eesti keelt arendavad (2018. a 435 inimest).

Artikkel 17

1. Pooled kohustuvad mitte sekkuma vähemusrahvusesse kuuluvate isikute õigusesse luua ja hoida vabu ja rahumeelseid riigipiiriüleseid kontakte teistes riikides seaduslikult viibivate isikutega, eelkõige nendega, kellega nad jagavad ühist etnilist, keelelist või usulist identiteeti või ühist kultuuripärandit.

2. Pooled kohustuvad mitte sekkuma vähemusrahvusesse kuuluvate isikute õigusesse osaleda valitsusväliste organisatsioonide tegevuses nii riigisiselt kui rahvusvaheliselt.

Nõuandekomitee ei ole neljanda aruande läbivaatamise käigus teinud soovitusi 17. artikli täitmisega seoses

239. Eesti osaleb seitsmes Euroopa territoriaalse koostöö ja ühes Euroopa naabruspoliitika instrumendi programmis 2014-2020, mida finantseeritakse Euroopa Regionaalarengu Fondi ja osalevate riikide eelarvetest. Programmid jagunevad piiriülese koostöö (Eesti-Läti, Eesti- Vene, Kesk-Läänemere), piirkondadevahelise koostöö (INTERACT III, Interreg Euroopa, ESPON 2020 ja URBACT III) ning riikidevahelise koostöö (Läänemere piirkonna) programmideks. Eesti-Läti, Eesti-Vene ja Kesk-Läänemere programmist rahastatakse ka nn pehmeid koostöötegevusi, milleks on võimalik rahastust taotleda. Abikõlblikud taotlejad on riiklikud, regionaalsed ja kohalikud ametiasutused; avaliku sektoriga võrdsustatud asutused; riiklikud organisatsioonid; valitsusvälised organisatsioonid; mittetulundusühingud ja sihtasutused; haridus-ja teadusasutused; väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted.

240. Edukalt toimib Eesti-Venemaa piiriülene koostöö, eeskätt EL kaasrahastusega koostööprogrammide raames. Eesti-Läti-Vene piiriülese koostöö programm 2007–2013 hõlmas Eestit, Lätit ja Venemaad, selle raames toetati 45 projekti 48 miljoni EUR ulatuses. Eesti – Vene koostööprogramm 2014-2020 jätkab piiriüleste projektide rahastamist. Eesti- Vene koostööprogrammi eesmärk on piiriäärsete regionide arengu toetamine ja

konkurentsivõime. Programmi eelarve on 34,2 miljonit eurot, suurem osa rahastusest tuleb Euroopa Liidult, EE panus on 9 miljonit, RU 8,4 miljonit.

241. Koostööprogramm aitab finantseerida viit suurt piiriülest taristuprojekti, mida finantseeritakse 20 miljoni EUR ulatuses: 1) Kagu-Eesti ja Pihkva oblasti piirkonna väikeettevõtluse areng, seotud mh piiriületamisega; 2) Peipsi järve sotsiaal-majanduslik ja keskkonna areng, sh veeturism ja väikesadamad, reovee puhastusseadmed Pihkva oblastis; 3) Narva-Ivangorod kindluse rekonstrueerimine; 4) Narva-Ivangorodi promenaadi rekonstrueerimine; 5) Luhamaa Shumilkino piiripunktide rekonstrueerimine.

242. Lisaks toimuvad Eesti ja Venemaa vahel erinevad koostööprojektid üliõpilaste ja õppejõudude vahetuseks ülikoolide vahel. Venemaa on üks Study in Estonia prioriteetseid sihtriike, 2017/2018. õa õppis Eestis 283 Venemaalt pärit üliõpilast.

243. Eesti on sõlminud kultuurisätteid sisaldavaid leppeid rohkem kui 50 riigiga (sh Venemaa Föderatsioon) üle maailma. Koostöölepped ja -programmid võimaldavad arendada ja toetada kahepoolset koostööd välisriikide ja nende kultuuriasutustega. Sageli toimub koostöö saatkondade vahendusel ja kahe maa kultuuriministriumite aktiivsel osalusel. Toimivate lepete ja programmide puhul on võimalik kahe riigi koostöös ja rahastamisel korraldada suuremaid üritusi, mis muidu võimalikud ei oleks. Lepete ja programmide raames toimuvaid tegevusi toetatakse vastastikususe põhimõttel. Eestis toimuvate tegevuste puhul katab Eesti pool väliskülaliste vastuvõtuga seotud kulud ja Eestisse sõidu kulud katab partnerriik ning välisriigis toimuvate tegevuste puhul katab Eesti pool sõidukulud ja vastuvõtukulud katab partnerriik. Kultuuriministriumi toetusi kombineeritakse teiste rahastamisallikatega Eestis.

244. Kultuuriministriumi toetusprogramm vähemusrahvuste katusorganisatsioonidele võimaldavad organisatsioonidel kasutada riigi toetust rahvusvahelise kultuuri- ja hariduskoostöö edendamiseks. 2019. aastal jõustus uus riigitoetuse alusdokument, kultuuriministri 31.12.2018 määrus nr 24 Rahvusvähemuste katusorganisatsioonide toetamise tingimused ja kord, mis seab toetuse saajale muuhulgas kohustuse korraldada rahvusvahelist koostööd ja tagada aktiivsed kultuuri- ja haridusalased kontaktid oma organisatsiooni kuuluvate etniliste kultuuride päritolumaadega.